

MASTER SPECIAL
EDUCATIONAL NEEDS

DAAR KUN JE OP REKENEN!

Marijke van Horen

Het verbeteringstraject rekenonderwijs op Basisschool De Klimboom

Documenttitel:	Onderzoeksverslag
Onderwijsinstelling:	Fontys OSO en BCO- Onderwijsadvies
Opleiding:	Master SEN: Intern begeleider
Begeleiders:	Mw. drs. Charlotte van de Ven Dhr. drs. Jo Verlinden
Locatie:	Basisschool De Klimboom
Begeleiders:	Mw. Desirée van Kessel Dhr. Pieter Timmermans
Onderzoeker:	Mw. Marijke van Horen
Plaats:	Wellerlooi
Datum	Uitgeschreven 28 april 2011

VOORWOORD

Voor mijn opleiding tot Master Special Educational Needs, Intern begeleider bij Fontys OSO en BCO- Onderwijsadvies, heb ik een actieonderzoek uitgevoerd. Mijn onderzoek is in dit verslag beschreven.

Het praktijkonderzoek heb ik uitgevoerd bij Basisschool De Klimboom. Pieter Timmermans (directeur) en Desirée van Kessel (intern begeleider) hebben me begeleid tijdens dit onderzoek.

Charlotte van de Ven en Jo Verlinden hebben mij begeleid namens Fontys OSO en BCO Onderwijsadvies.

Bij Basisschool De Klimboom hadden leerkrachten behoefte om meer rekening te houden met de verschillende niveaus in de groep. Op onze school maken we gebruik van de rekenmethode Pluspunt. Deze methode sluit onvoldoende aan bij de mogelijkheden van de betere rekenaars. Leerkrachten hebben hier de behoefte om te (compacten en) verrijken. Daarnaast beschikken we over de methode 'Maatwerk Rekenen'. Deze biedt zwakke (re) rekenaars extra oefenstof. Het team weet echter onvoldoende hoe ze deze methode in moet zetten in combinatie met de methode Pluspunt.

Ook blijkt uit de resultaten van de Tempo Test Rekenen dat er meer aandacht gegeven moet worden aan het automatiseren bij alle leerlingen.

In dit onderzoeksverslag beschrijf ik hoe de onderwijssituatie bij de rekenlessen veranderd. Tijdens mijn onderzoek heb ik de theorie van effectief rekenwiskunde onderwijs, compacten en verrijken, automatiseren en de veranderingstheorie bestudeerd. Daarnaast heb ik de rekenconferentie bezocht en heb ik regelmatig gesprekken met leerkrachten gevoerd.

Wellerlooi, 28 april 2011
Marijke van Horen

INHOUD

Voorwoord.....	III
Inhoud.....	IV
Samenvatting	VIII
Over de auteur	X
Woord van dank	XI
Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doorkijkje: huidige onderwijssituatie	2
1.3 Probleemstelling	2
1.4 Doelstelling	3
1.5 Doorkijkje: gewenste onderwijssituatie.....	3
2 Theoretisch kader.....	5
2.1 Theorie rekenonderwijs	5
2.1.1 Effectief rekenwiskundeonderwijs	5
2.1.2 Compacten en verrijken.....	5
2.1.3 'Maatwerk Rekenen'	6
2.1.4 Automatiseren.....	7
2.2 Theorie veranderingsprocessen.....	7
2.2.1 Ontwikkelingen in de innovatietheorie	7
2.2.2 De school en maatschappelijke ontwikkelingen	7
2.2.3 Veranderingscapaciteit	8
2.2.4 Basisvoorwaarden voor succesvolle verandering	8
3 Opzet en uitvoering actieonderzoek	9
3.1 Deelvragen	9
3.2 Opzet actieonderzoek.....	10
3.3 Uitvoering actieonderzoek	10
4 Resultaten.....	13
4.1 Resultaten actieonderzoek	13
Aan de bovenkant (compacten en) verrijken	13
4.1.1 Er wordt in de groepen 1-8 gesignaleerd of er leerlingen in aanmerking komen voor (compacten) en verrijken middels een signaleringslijst.....	13
4.1.2 Er zijn in de groepen 4-8 leerlingen die na signalering werken met de routeboekjes van het SLO.	13
4.1.3 Er zijn in de groepen 1-8 leerlingen die na signalering werken met verrijkingsstof.	13
4.1.4 Leerlingen die werken met de routeboekjes van het SLO lopen een half jaar voor op het functioneringsniveau van de groep.	13

4.1.5	Uit observaties en gesprekken die leerkrachten hebben gevoerd met leerlingen die (compacten en) verrijkingstof aangeboden hebben gekregen blijkt dat leerlingen meer gemotiveerd zijn.	14
	Aan de onderkant 'Maatwerk Rekenen' inzetten	14
4.1.6	Bij leerlingen die uitvallen (D- of E-scores) op CITO Rekenen-wiskunde wordt 'Maatwerk Rekenen' ingezet.	14
4.1.7	Na afname van CITO Rekenen-wiskunde midden 2011 is het aantal D- en E-scores met 5% gedaald t.o.v. CITO Rekenen-wiskunde eind 2010.	14
	Meer aandacht geven aan automatisering	15
4.1.8	Elke leerkracht in groep 1-8 heeft twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les verwerkt.	15
4.1.9	Na afname van de TTR jan 2011 is het aantal uitvallers met 10% gedaald t.o.v. TTR juni 2010.	15
4.2	Ervaringen veranderingsproces.	15
5	Conclusie	16
6	Aanbevelingen	17
6.1	Aanbevelingen resultaten	17
6.2	Aanbevelingen veranderingsproces	18
	Bronnenlijst	19
	Boek en rapport	19
	Artikel tijdschrift	19
	Internet	19
	Studiedagen	19
	Bijlagen	1
1	Bijlage	2
1.1	Bijlage 1	2
	Dwarsdoorsnede CITO Rekenen-wiskunde	2
1.1.1	Midden 2009-2010	2
1.1.2	Eind 2009-2010	2
1.2	Bijlage 2	3
	Ontwikkelingslijnen in de innovatietheorie	3
1.3	Bijlage 3	5
	De acht stappen van veranderingsmanagement	5
1.4	Bijlage 4	6
	Agenda's en notulen van de vergaderingen	6
1.4.1	Agenda 1 april 2010 leerlingenzorg	6
1.4.2	Notulen 31 mei 2010 leerlingenzorg	7
1.4.3	Agenda 4 november 2010 leerlingenzorg	9
1.4.4	Notulen 4 november 2010 leerlingenzorg	10
1.4.5	Agenda 13 december 2010 bouwoverleg 3-8	12

1.4.6	Enquete “ Maatwerk Rekenen”	13
1.4.7	Notulen 13 december 2010 bouwoverleg 3-8	14
1.4.8	Agenda 17 januari 2011 bouwoverleg 3-8.....	16
1.4.9	Notulen 17 januari 2011 bouwoverleg 3-8.....	17
1.4.10	Agenda 7 februari 2011 leerlingenzorg	18
1.4.11	Notulen 7 februari 2011 leerlingenzorg	21
1.4.12	Agenda 18 april 2011 leerlingenzorg.....	25
1.4.13	Notulen 18 april 2011 leerlingenzorg.....	27
1.5	Bijlage 5	29
	Enquête ‘Maatwerk Rekenen’	29
1.6	Bijlage 6	30
	Signaleringslijsten	30
1.6.1	Signaleringslijst groep 3-8	30
1.6.2	Signaleringslijst groep 1-2	30
1.7	Bijlage 7	31
	Functioneringsniveau van leerlingen die werken met routeboekjes SLO.....	31
1.7.1	Leerling 1	31
1.7.2	Leerling 2	31
1.7.3	Leerling 3	32
1.7.4	Leerling 4	32
1.7.5	Leerling 5	33
1.7.6	Leerling 6	33
1.7.7	Leerling 7	34
1.7.8	Leerling 8	34
1.7.9	Leerling 9	35
1.7.10	Leerling 10	35
1.7.11	Leerling 11	36
1.7.12	Leerling 12	36
1.7.13	Leerling 13	37
1.7.14	Leerling 14	37
1.7.15	Leerling 15	38
1.8	Bijlage 8	39
	Resultaten CITO Rekenen-wiskunde	39
1.8.1	Eind 2009-2010	39
1.8.2	Midden 2010-2011	41
1.9	Bijlage 9	44
	Resultaten TTR.....	44
1.9.1	Groep 3.....	44

1.9.2	Groep 4.....	44
1.9.3	Groep 5.....	44
1.9.4	Groep 6.....	45
1.9.5	Groep 7.....	45
1.9.6	Groep 8.....	45

SAMENVATTING

Rekenen is niet het speerpunt van Basisschool De Klimboom. Uit de schoolresultaten blijkt dat onze leerlingen beter zijn in rekenen dan de gemiddelde Nederlandse school waar wij onze school mee moeten vergelijken.

De resultaten geven wel aanleiding om naar het rekenonderwijs te kijken. Wat doen we met de leerlingen die bijzonder goed zijn in rekenen? Wat doen we met de zwakke rekenaars? Leerkrachten hebben behoefte om aan de bovenkant te (compacten en) verrijken. Dit omdat we bij de sterke rekenaar, die onvoldoende capaciteiten heeft om een jaar hoger te rekenen, merken dat de reguliere lesstof te saai is.

Verder is het opvallend dat de methode 'Maatwerk Rekenen', een multimediale methode voor remediërend rekenen in groep 3-8 waarover onze orthotheek bezit, niet tot nauwelijks gebruikt wordt. Dit komt omdat de leerkrachten onvoldoende weten hoe ze deze methode in moeten zetten in combinatie met de rekenmethode Pluspunt (versie 2, 2000) die we op Basisschool De Klimboom gebruiken.

Daarnaast moet er meer aandacht gegeven worden aan het automatiseren bij alle leerlingen. De resultaten van de Tempo Test Rekenen (TTR) zijn onvoldoende. Leerkrachten hebben in het schooljaar 2008-2009 al aangegeven dat er meer geoefend en getoetst moet worden. Zowel bij het automatiseren van de sommen tot 10, 20, 100, maar ook bij de tafels van vermenigvuldiging! De leerkrachten van groep 3-8 vinden dat de methode Pluspunt onvoldoende aandacht besteedt aan automatiseren.

Om het rekenonderwijs te verbeteren op basisschool De Klimboom richt ik mij op de volgende deelvragen:

- Hoe kan ik (compacten en) verrijken toepassen binnen de methode Pluspunt en in de kleutergroep?
- Hoe ga ik 'Maatwerk Rekenen' inzetten voor zwakke(re) rekenaars in combinatie met de methode Pluspunt?
- Hoe kan ik het automatiseren van alle leerlingen verbeteren?

Ik heb ervoor gekozen om bepaalde onderwerpen niet teambreed te bespreken, maar in een bouwoverleg met de doelgroep. Hierdoor ben ik efficiënter met de tijd omgegaan.

Bij deze opzet heb ik rekening gehouden met de zaken die beschreven staan in de theorie om tot een succesvolle verandering te komen.

De vergaderingen heb ik geleid en zijn bijgewoond door het hele team of een deel van het team. Elke vergadering had zijn agenda.

Mijn onderzoek heeft een verbetering van het rekenonderwijs op gang gebracht: de leerkrachten houden meer rekening met de verschillende niveaus in de groep:

- Door te werken met signaleringslijsten beoordelen we of er leerlingen in aanmerking komen voor (compacten en) verrijken;
- Met de routeboekjes van Stichting Leerplanontwikkeling Nederland (SLO) beperken we voor de betere rekenaars van groep 4-8 het rekenprogramma van de methode Pluspunt;
- Leerlingen van de groepen 1-8 gaan met verrijkingsmaterialen aan de slag. In de groepen 5-8 wordt hiervoor KIEN ingezet. In de groepen 1-4 zijn er diverse materialen zoals plustaak rekenen, dobbelspel en kinder-rummikub beschikbaar.

Leerlingen die (compacten en) verrijken zijn meer gemotiveerd, tevens lopen de leerlingen die werken met de routeboekjes van het SLO een half jaar voor op het functioneringsniveau van de groep.

Door de inzet van 'Maatwerk Rekenen' krijgen de zwakke rekenaars de extra hulp die ze nodig hebben naast de reguliere lessen van de methode. De leerkrachten weten hoe ze het

programma in combinatie met de methode moeten inzetten. We zien ook dat het aantal D en E scores bij CITO Rekenen-wiskunde 2011 gedaald is.

Het automatiseren op Basisschool De Klimboom vraagt nog aandacht. In mijn laatste vergadering van het verbeteringstraject (en daarbij behorende cijfers en resultaten) zagen de leerkrachten dat de resultaten nog onvoldoende zijn. Er zijn nog teveel leerlingen die niet het gewenste didactische leeftijdsequivalent (DLE) halen. Daarbij is het de leerkrachten niet gelukt om twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les te verwerken. Ze zien hier echter wel de noodzaak van in. Daarom is afgesproken dat na de meivakantie de rekenles op dinsdag en donderdag start met een automatiseringsoefening.

Het team heeft het veranderingsproces positief ervaren. De vergaderingen waren prettig en er zijn afspraken vastgelegd omtrent (compacten en) verrijken, 'Maatwerk Rekenen' en automatiseren. Daarbij geeft het team aan dat de stappen van verandermanagement zoals John Kotter ze aangeeft belangrijk zijn om tot een goede verandering te komen.

Dit onderzoek is pas het begin, het team gaat nu handelen volgens de vastgelegde afspraken, waardoor deze afspraken hun eigen worden.

Ook is het belangrijk om in het volgend schooljaar 2011-2012 afspraken te bespreken, te evalueren en zo nodig bij te stellen.

Mogelijk wordt het effect groter bij een langere looptijd. Daarom bekijken we in de groepsbesprekingen van november 2011 en januari 2012 kritisch naar de resultaten.

De intern begeleider gaat daarnaast bekijken of we vanaf volgend schooljaar de nieuwe Tempotest Automatiseren kunnen inzetten. Ook starten we dan met het opstellen van een ontwikkelingsperspectief (OPP) voor een rekenzwakke leerling.

OVER DE AUTEUR

Drie jaar geleden ben ik gestart met de opleiding Master Special Educational Needs, Intern begeleider. Ik was (en ben) namelijk zeer geïnteresseerd in de leerlingenzorg en wilde me verder ontwikkelen. Vooral in het begeleiden van leerkrachten en het omgaan met weerstanden.

Op het moment dat ik de opleiding begon werkte ik vier jaar als groepsleerkracht van de combinatiegroep 3/4 op Basisschool De Klimboom in Swolgen. In het eerste en tweede jaar van de opleiding ben ik blijven lesgeven aan deze groep. Als leerkracht heb ik veel profijt van de informatie die in de opleiding gegeven wordt. Tevens is het prettig om met leerlingen uit de eigen klas opdrachten uit te voeren.

In het laatste jaar van mijn studie ben ik gestart als intern begeleider (IB-er) op basisschool De Bottel in Lottum. Ik werk twee dagen in de week als IB-er in Lottum, de overige dagen werk ik in Swolgen. Daar vervang ik in diverse groepen en geef ik Remedial Teaching (RT). Het veranderen van baan was voor mij een enorme omschakeling. Van vijf dagen per week lesgeven naar nog maar een enkele dag in de week, van een vertrouwde omgeving naar een nieuwe omgeving, van werken op één school naar werken op twee scholen. Maar ook het vak IB-er waarbij de dagindeling, de werkzaamheden, de band met leerlingen en hun ouders en de samenwerking met collega's heel anders is, was voor mij erg wennen.

Voor het aankomend schooljaar heb ik besloten te stoppen als IB-er op de Bottel. Ik mis het lesgeven en de band die je daardoor met de kinderen hebt enorm. Een eigen klas is voor mij erg belangrijk. De optie om dit te combineren met een IB-functie op de Bottel was mogelijk. In Swolgen kan ik echter fulltime aan de slag als LB-er. Daarom heb ik hiervoor gekozen.

Het uitvoeren van mijn actieonderzoek vond ik erg leuk. Het verzamelen van informatie tijdens studiedagen en workshops, maar ook literatuurstudie sprak mij erg aan. Ook vind ik het erg leuk om deze informatie uit te werken en op een goede en duidelijke manier over te brengen op collega's. En vervolgens zien dat leerlingen enthousiast worden over een nieuwe manier van lesgeven.

Ik heb bovendien geleerd dat het belangrijk is om bij verandering een goed plan van aanpak op te stellen, korte-termijn successen te behalen en het tempo hoog te houden.

WOORD VAN DANK

Een woord van dank gaat op de eerste plaats uit naar Desirée van Kessel en Pieter Timmermans van Basisschool De Klimboom voor de tijd die zij mij gaven om dit actieonderzoek uit te voeren, de begeleiding die ik van hen kreeg en voor hun vertrouwen in mij.

Ook Charlotte van de Ven en Jo Verlinden van Fontys OSO en BCO Onderwijsadvies wil ik bedanken voor hun kritische vragen en opmerkingen gedurende het onderzoek.

Daarnaast een woord van dank aan het team van basisschool De Klimboom, zonder hun enthousiasme, het openstaan voor verandering en het meegaan in het veranderproces was dit actieonderzoek geen succes geworden. Mijn complimenten voor de prettige manier van werken waarbij de verandering tot stand gekomen is.

Ook bedank ik alle collega's van Basisschool De Bottel, mijn studiegenoten en vrienden voor hun belangstelling en bemoediging.

Ten slotte wil ik mijn vriend Rik en familie bedanken. Zij hebben mij gedurende de drie jaren van de opleiding gestimuleerd en moed ingesproken als dat nodig was.

INLEIDING

Basisschool De Klimboom is de enige school in het dorp Swolgen. Het is een katholieke school. In het schooljaar 2010-2011 telt de school ongeveer 130 leerlingen. Prognoses wijzen uit dat dit aantal de komende jaren zal dalen tot omstreeks 115 leerlingen. De meeste leerlingen wonen in Swolgen. Het team bestaat uit 15 medewerkers.

In het schooljaar 2010-2011 telt onze school vijf basisgroepen:

- Groep 1-2
- Groep 3-4A
- Groep 4B-5
- Groep 6-7A
- Groep 7B-8

Op basisschool de Klimboom willen we, in sfeer van vertrouwen, veiligheid en in een goede verstandhouding met alle betrokkenen, onderwijs van goede kwaliteit bieden aan zoveel mogelijk kinderen.

1.1 AANLEIDING

Het onderwijs is voortdurend in beweging; nieuwe ontwikkelingen en inzichten volgen elkaar in sneltreinvaart op.

We stellen ons voortdurend de vraag: "Doen we de goede dingen en doen we de goede dingen goed?" Ons streven is de kwaliteit van het onderwijs op peil te houden en, waar nodig en mogelijk, te verbeteren.

Rekenen is niet het speerpunt van Basisschool De Klimboom. Uit de schoolresultaten blijkt dat onze leerlingen beter zijn in rekenen dan de gemiddelde Nederlandse school waar wij onze school mee moeten vergelijken.¹

De resultaten geven wel aanleiding om naar het rekenonderwijs te kijken. Wat doen we met de leerlingen die bijzonder goed zijn in rekenen? Wat doen we met de zwakke rekenaars? Leerkrachten hebben behoefte om aan de bovenkant te (compacten en) verrijken. Dit omdat we bij de sterke rekenaar, die onvoldoende capaciteiten heeft om een jaar hoger te rekenen, merken dat de reguliere lesstof te saai is.

Verder is het opvallend dat de methode 'Maatwerk Rekenen', een multimediale methode voor remediërend rekenen in groep 3-8 waarover onze orthotheek bezit, niet tot nauwelijks gebruikt wordt. Dit komt omdat de leerkrachten onvoldoende weten hoe ze deze methode in moeten zetten in combinatie met de rekenmethode Pluspunt (versie 2, 2000) die we op Basisschool De Klimboom gebruiken.

Daarnaast moet er meer aandacht gegeven worden aan het automatiseren bij alle leerlingen. De resultaten van de Tempo Test Rekenen (TTR) zijn onvoldoende. Leerkrachten hebben in het schooljaar 2008-2009 al aangegeven dat er meer geoefend en getoetst moet worden. Zowel bij het automatiseren van de sommen tot 10, 20, 100, maar ook bij de tafels van vermenigvuldiging! De leerkrachten van groep 3-8 vinden dat de methode Pluspunt onvoldoende aandacht besteedt aan automatiseren.

¹ Bijlage 1, bladzijde 2

1.2 DOORKIJKJE: HUIDIGE ONDERWIJSSITUATIE

De rekenles

De zomervakantie is voorbij en ik heb er weer helemaal zin in. Ik ken de leerlingen van de groep al goed, want ik heb ze het vorig schooljaar ook al in de klas gehad.

Na de pauze beginnen we met een rekenles. Tom gaat met zijn spullen naar groep 5 om daar te rekenen en ik wacht totdat Rik uit groep 5 bij ons is. Er gaan kostbare rekenminuten verloren... Gelukkig daar is Rik! Ik introduceer het thema aan de hand van de praatplaat. De leerlingen vertellen aan mij wat ze zien op de plaat. De nadruk ligt op het gebruik van getallen in situaties die Lotte en Loek van de praatplaat in hun vakantie zijn tegengekomen en op de boodschappen die deze getallen hebben. Nadat de leerlingen van alles verteld hebben maak ik de leerlingen nog extra bewust van verschillende betekenissen van getallen door enkele conflictsituaties op te roepen.

Vervolgens gaan de leerlingen een opdracht maken waarbij het automatiseren van het optellen en aftrekken tot en met 10 wordt herhaald. Deze opgave gebruik ik om na te gaan welke leerlingen het optellen onder de 10 beheersen en welke leerlingen hier nog moeite mee hebben. Met deze laatste groep ga ik in de verlengde instructiegroep verder.

De overige leerlingen maken zelfstandig enkele opgaven.

Nadat de groep gesplitst is, ga ik met de instructiegroep verder. Al vrij snel merk ik dat Saar niet goed door kan tellen en dat Dennis getallen verwisselt. Ik oefen deze onderdelen gedurende de verlengde instructie veelvuldig.

Na de bespreking gaan de leerlingen van de instructiegroep zelfstandig een opgave maken.

Ik loop door de klas en zie dat Mike en Daan samen aan het lachen zijn. De opdracht hebben zij al lang af. Als ik het controleer zucht Daan: "Ik had gedacht dat het rekenen in groep 4 moeilijker zou zijn, maar dit is echt super makkelijk". Mike vertelt me vervolgens: "Het was echt een saaie opdracht, ik heb 50 dezelfde soort sommen moeten maken".

Ook zie ik dat Saar en Dennis veel fouten maken. Ik baal want ik heb het ze zojuist toch goed uitgelegd en we hebben veel sommen samen geoefend?

Ik zie Saar zachtjes huilen, ik loop er naar toe en troost haar. Maar ik weet eigenlijk niet goed wat ik moet zeggen. Dennis hoor ik tegen zijn vriendje zeggen: "Rekenen is echt stom!".

Om 12 uur denk ik terug aan deze eerste rekenles. Ik werk al met een instructiegroepje en nog is dat onvoldoende voor de zwakke rekenaars. En wat moet ik doen met leerlingen die veel sterker zijn dan de rest van de groep, die zich vervelen tijdens de rekenles?

Wat kan ik doen om het rekenonderwijs beter te laten aansluiten op de verschillende niveaus van leerlingen in de klas?

1.3 PROBLEEMSTELLING

In de groepen 3-8 geven de leerkrachten aan dat zij gedurende de rekenles niet optimaal rekening kunnen houden met de verschillende niveaus van leerlingen in de klas.

In de rekenles starten we met een gezamenlijke introductie en instructie. Vervolgens gaat een groot deel van de groep zelfstandig aan het werk en een klein groepje krijgt verlengde instructie.

Een enkeling van de groep is zo sterk dat hij of zij een jaar hoger gaat rekenen. Dit is mogelijk door de blokken rekenen die we op onze school hebben. Een andere leerling functioneert beter in een groep lager en rekent dan ook met die groep mee.²

² Als leerkrachten merken dat leerlingen de doelen van het schooljaar niet gaan halen, wordt dit besproken met de IB-er. Vervolgens worden de zorgen op rekengebied volledig in kaart gebracht en besproken met het BCO. Ten slotte kan het besluit genomen worden om de leerling nog een keer de stof te laten doorlopen.

Bij sommige zwakke rekenaars merken we dat de verlengde instructie onvoldoende is. Voor de sterke leerling, die onvoldoende capaciteiten heeft om een jaar hoger te rekenen, is de reguliere lesstof te saai.

Daarbij zijn de resultaten van de TTR onvoldoende en vinden we dat de methode Pluspunt onvoldoende aandacht besteedt aan automatiseren.

De leerkracht van de kleuters geeft aan dat er weinig aanbod is om te verrijken gedurende reken-wiskunde activiteiten.

1.4 DOELSTELLING

Het rekenonderwijs verbeteren door:

- Aan de bovenkant (compacten en) verrijken;
- Aan de onderkant 'Maatwerk Rekenen' in te zetten;
- Meer aandacht geven aan automatisering.

Aan het eind van het schooljaar moeten de volgende doelen bereikt zijn:

Aan de bovenkant (compacten en) verrijken:

- Er wordt in de groepen 1-8 gesignaleerd of er leerlingen in aanmerking komen voor (compacten en) verrijken met behulp van een signaleringslijst;
- Er zijn in de groepen 4-8 leerlingen die na signalering werken met de routeboekjes van het SLO;
- Er zijn in de groepen 1-8 leerlingen die na signalering werken met verrijkingsstof;
- Leerlingen die werken met de routeboekjes van het SLO lopen een half jaar voor op het functioneringsniveau van de groep;
- Uit observaties en gesprekken die leerkrachten hebben gevoerd met leerlingen die (compacten en) verrijkingsstof aangeboden hebben gekregen blijkt dat leerlingen meer gemotiveerd zijn.

Aan de onderkant 'Maatwerk Rekenen' inzetten:

- Bij kinderen die uitvallen (D- of E-scores) op CITO Rekenen-wiskunde 2011 wordt 'Maatwerk Rekenen' ingezet;
- Na afname van CITO Rekenen-wiskunde midden 2011 is het aantal D- en E-scores met 5% gedaald t.o.v. CITO Rekenen-wiskunde eind 2010.

Meer aandacht geven aan automatisering:

- Elke leerkracht in groep 1-8 verwerkt twee keer per week een automatiseringsoefening in een les;
- Na afname van de TTR januari 2011 is het aantal uitvallers met 10% gedaald t.o.v. TTR juni 2010.

1.5 DOORKIJKJE: GEWENSTE ONDERWIJSSITUATIE

De rekenles

De zomervakantie is voorbij en ik heb er weer helemaal zin in. Ik ken de leerlingen van de groep al goed, want ik heb ze het vorig schooljaar ook al gehad.

Na de pauze beginnen we met een rekenles. We starten met een automatiseringsoefening van 5 minuten. Vervolgens introduceer ik het thema aan de hand van de praatplaat. De leerlingen vertellen aan elkaar middels de coöperatieve werkworm mix-tweetalgesprek wat ze zien op de plaat. De nadruk ligt op het gebruik van getallen in situaties die Lotte en Loek van de praatplaat in hun vakantie zijn tegengekomen en op de boodschappen die deze

getallen hebben. Na de werkvorm maak ik de leerlingen nog extra bewust van verschillende betekenissen van getallen door enkele conflictsituaties op te roepen. Bij deze vragen sluit ik aan bij de verschillende niveaus van de leerlingen.

Vervolgens gaan de leerlingen een opdracht maken waarbij het automatiseren van het optellen en aftrekken tot en met 10 wordt herhaald. Deze opgave gebruik ik om na te gaan welke leerlingen het optellen onder de 10 beheersen en welke leerlingen hier nog moeite mee hebben. Met deze laatste groep ga ik in de verlengde instructiegroep verder.

De overige leerlingen maken zelfstandig enkele opgaven. Voordat ik naar het instructiegroepje ga loop ik nog even naar Mike en Dennis. Zij werken met het routeboekje en hoeven maar enkele sommen te maken en mogen dan verder met het verrijkingsmateriaal.

Vervolgens ga ik met de instructiegroep verder. Al vrij snel merk ik dat Saar niet goed door kan tellen en dat Dennis getallen verwisselt. Ik oefen deze onderdelen gedurende de verlengde instructie veelvuldig. Tevens maak ik een notitie dat ik deze onderdelen voor Saar en Dennis moet klaarzetten in 'Maatwerk Rekenen' zodat ze tijdens het zelfstandig werken deze onderdelen nog kunnen herhalen.

Na de bespreking gaan de leerlingen zelfstandig een opgave maken. Ik loop door de klas en zie dat iedereen enthousiast aan het werk is.

Mike en Daan zijn elkaar goed aan het helpen met een aantal lastige lettersommen. Ik hoor Daan zeggen: "Rekenen in groep 4 is echt leuk!". Mike zegt vervolgens: "Ik heb allemaal verschillende opdrachten dat vind ik ook leuk".

Ook zie ik dat Saar en Dennis veel fouten maken. Maar ik denk: "Jullie kunnen de komende weken met 'Maatwerk Rekenen' aan de slag om extra te oefenen".

Ik zie Saar zachtjes huilen, ik loop er naar toe en troost haar door te vertellen dat ze de sommen de komende weken mag oefenen met 'Maatwerk Rekenen'. Saar is helemaal opgelucht en vertelt aan haar vriendinnetje dat ze aan de computer mag rekenen. Dennis hoor ik tegen zijn vriendje zeggen: "Ik denk dat ik dit op de computer mag oefenen!".

Om 12 uur denk ik terug aan de rekenles. Dat was echt een fijne les: ik heb gewerkt met een instructiegroepje waardoor de gemiddelde leerling zelf aan de slag kon en ik de zwakke leerlingen extra kon helpen. De sterkere kinderen hebben wederom goed gewerkt met het routeboekje en zijn vervolgens met de verrijkingsopdrachten verder gegaan. En ohh ja nu moet ik even de onderdelen klaarzetten in 'Maatwerk Rekenen' zodat ook Saar en Dennis voldoende oefentijd krijgen om zich de stof eigen te maken.

2 THEORETISCH KADER

2.1 THEORIE REKENONDERWIJS

2.1.1 EFFECTIEF REKENWISKUNDEONDERWIJS

Volgens Gert Gelderblom (2009) zijn er zeven factoren die een rol spelen in effectief rekenwiskundeonderwijs:

1. Doelen: hoge verwachtingen en hoge realistische doelen.
2. Tijd: effectieve lesweken en ingeroosterde tijd: Groep 1&2, 20-30 minuten per dag, vanaf medio groep 3, één uur instructie- en oefentijd.
3. Extra tijd voor zwakke rekenaars: zwakke rekenaars hebben dagelijks extra instructie en oefening nodig in een kleine groep.
4. Convergente differentiatie: differentiatie waarbij de groep zo lang mogelijk bij elkaar blijft.
5. Effectieve instructie: kies voor een grondige voorbereiding van het formele rekenen, start vanuit een context.
6. Vroegtijdig signaleren en reageren: aandacht voor risicokleuters is gewenst in verband met een goede rekenstart in groep 3, en om de ontwikkeling van rekenproblemen te voorkomen.
7. Monitoren rekenonderwijs: het leren van leerlingen en de leerlingresultaten.
 - Toetsen;
 - Verzamelen toetsgegevens;
 - Verzamelen verklarende informatie;
 - Interventies;
 - Trendanalyses.

Als we kijken naar convergente differentiatie dan zie je dat na de groepsinstructie de gemiddelde en betere leerlingen snel aan het werk gaan en dat de zwakke rekenaars verlengde instructie krijgen. Als deze instructie onvoldoende is dan is een intensieve instructie nodig met daarbij een mogelijke aanvulling zoals inzet ouders, tutors of computerprogramma's.

Bij een effectieve instructie is het belangrijk dat je met zwakke rekenaars de volgende stappen doorloopt: voordoen- samen doen- zelf doen. Wanneer een leerkracht er bij zwakke rekenaars op vertrouwt dat zij zelf dingen ontdekken, dan vertrouwt hij op wat eerder niet is gelukt (Ruijsseenaars, 1992). Het expliciet aanleren van bewezen strategieën toonde onverwachte voordelen (Timmermans, 2004). Instructie waarin de strategiekeuze aan de leerling wordt overgelaten, leidt niet tot flexibel strategiegebruik (Milo, 2003).

2.1.2 COMPACTEN EN VERRIJKEN

Tijdens de Rekenconferentie (Sleutels voor goed rekenonderwijs, 2010) heb ik de workshop 'Compacten en verrijken' (Margreeth Mulder-Bunk, 2010) bijgewoond. Hierin kwam naar voren dat veel van onze huidige reken/wiskundemethoden zich richten op de gemiddelde leerling en de leerlingen die iets daarboven of daaronder presteren. De onderwijsbehoeften van begaafde en hoogbegaafde leerlingen zijn echter anders. Over het algemeen hebben zij

minder uitleg, oefening en herhaling nodig dan de methoden aanbieden. Daarvoor in de plaats zouden zij meer uitdaging in het rekenwiskundeonderwijs aangeboden moeten krijgen.

De leerbehoefte van deze leerlingen bestaat uit:

- Open complexe opdrachten/ problemen;
- Betekenisvolle problemen;
- Uitdagen van (wiskundig) denken en redeneren: hoger abstractieniveau;
- Beroep doen op creativiteit;
- Uitlokken van een onderzoekende houding;
- Uitnodigen tot reflectie;
- Beroep op metacognitieve vaardigheden;
- Beroep doen op zelfstandig leren;
- Gericht op leren, niet op presteren.

Voor goede leerlingen is het niet zozeer van belang dat ze veel werk verzetten (en veel sommen oplossen). “Het gaat erom hoe ze omgaan met het leerproces. Bekend is dat veel ‘slimmeriken’ afhaken op het VWO omdat ze nooit hebben geleerd hoe ze moeten leren” (Margreeth Mulder-Bunk, 2010). We moeten ze echter ook niet helemaal uitsluiten van de groepslessen. Als het gaat om belangrijke stappen in het leerproces, formele notaties en reflectieve activiteiten, moeten ze gewoon meedraaien in de groep. De behandeling van belangrijke strategieën en werkwijzen moeten ze meemaken. Ook constructieve- en ontdekactiviteiten mogen ze niet missen, vooral omdat samenwerking hiervoor belangrijk is. Tot slot moeten ze meedoen met activiteiten op tempo en introducties van nieuwe thema’s. Maar liefst 50 tot 75 procent van de oefenstof en 75 tot 100 procent van de herhalingsstof kan geschrapt worden. Datzelfde geldt voor een deel van de verrijkingsstof, als die meer van hetzelfde biedt. Zoveel weglaten betekent dat leerlingen veel tijd over houden. Deze tijd moet je zinvol invullen.

Om te bepalen of leerlingen in aanmerking komen voor compacter en rijker rekenonderwijs, kun je kijken naar de schoolresultaten. Geschikte leerlingen maken de methodegebonden toetsen doorgaans goed (met een score van minimaal 80 procent) en zijn stabiele rekenaars (met consequent een A- of hoge B-score in het LVS). Ook zijn ze snel van begrip, in staat tot abstracties en geneigd te redeneren. Opvallend is ook dat ze doorgaans niet de noodzaak ervaren om te memoriseren. Dat kan bijvoorbeeld problemen geven bij het aanleren van tafels. “Deze groep zou je de tafels eigenlijk al in een eerder stadium moeten aanleren” (Margreeth Mulder-Bunk, 2010).

2.1.3 ‘MAATWERK REKENEN’

‘Maatwerk Rekenen’ (Project Malmberg b.v.) is samengesteld voor kinderen die op een of andere wijze moeilijkheden ondervinden met het rekenen. Deze kinderen hebben meer hulp nodig dan een reguliere basisschoolmethode rekenenwiskunde kan bieden.

Bij kinderen op de basisschool gaat het doorgaans om moeilijkheden die betrekking hebben op onderdelen van de rekenleerstof.

Kinderen met moeilijkheden bij rekenenwiskunde blijken veelal elementaire vaardigheden niet voldoende te beheersen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de oriëntatie in de getallenstructuur en de hoofdbewerkingen. ‘Maatwerk Rekenen’ besteedt daarom aan deze onderdelen veel aandacht.

‘Maatwerk Rekenen’ hanteert de volgende uitgangspunten:

- Kleine leerstappen en een duidelijke systematische opbouw;
- Het handelen staat in eerste instantie centraal;
- Uitgaan van herkenbare contexten;
- Het verwoorden is een belangrijk hulpmiddel;

- Via voorstellen komen tot mentaal rekenen;
- Het gebruik van een beperkt aantal modellen en schema's;
- Veel aandacht voor het inzicht in de structuur van de getallen;
- De sturende, begeleidende en ondersteunende rol van de leerkracht;
- Werken in groepjes, maar ook individueel onderwijs.

2.1.4 AUTOMATISEREN

Blijvende aandacht voor automatiseren is belangrijk. Er moet meer expliciet werk worden gemaakt van het systematisch consolideren en oefenen totdat het gewenste beheersingsniveau van paraat hebben is bereikt (Gelderblom, 2009).

Een probleem van veel zwakke rekenaars is dat ze niet gemakkelijk automatiseren. Automatiseren houdt onder andere in dat het werkgeheugen niet meer betrokken is bij het geven van het juiste antwoord. Een leerling kan het antwoord direct oproepen uit het langetermijngeheugen. Effectieve rekeninstructie behoort altijd samen te gaan met (begeleid) inoefenen. Door vanaf medio groep 3 elke rekenles te starten met een korte, felle automatiseringsoefening, ontstaat een leerklimaat waarin oefenen en aandacht voor automatiseren gewoon is.

Bij goed reken-wiskundeonderwijs is er zowel aandacht voor gericht inoefenen (inslijpen van rekenvaardigheden) als voor productief oefenen.

Bij gericht oefenen kan gedacht worden aan het memoriseren van de splitsingen of de rekenfeiten tot 10. Het gaat hier om het automatiseren en memoriseren van de basisvaardigheden aan de hand van voorgestructureerde oefenrijtjes. Bij productief oefenen hebben leerlingen een grotere inbreng. Ze denken mee en dragen zelf ook oplossingsstrategieën aan. Vaak worden automatiseringssuggesties in de handleiding bij de methode gedaan. Maar tegelijk is het belangrijk dat ook in de hogere leerjaren het optellen tot 20, tot 100 en de tafels van vermenigvuldiging aandacht blijven krijgen. Doordat rekenlessen vaak tamelijk vol zitten, kan de aandacht voor oefenen en automatiseren er gemakkelijk bij inschieten. Door als team afspraken te maken over de plaats van het oefenen en automatiseren in de rekenles kan een cultuur ontstaan waarbij deze zaken vanzelfsprekende onderdelen van het rekenonderwijs worden.

2.2 THEORIE VERANDERINGSPROCESSEN

2.2.1 ONTWIKKELINGEN IN DE INNOVATIETHEORIE

In de tweede helft van de twintigste eeuw is er in binnen- en buitenland veel studie verricht naar het verschijnsel onderwijsverandering. Sindsdien is er meer kennis over en begrip voor veranderingsprocessen. Men heeft door de tijd heen niet altijd hetzelfde gedacht over onderwijsverandering. Aan de huidige benadering van onderwijsverandering zijn vele benaderingen voorafgegaan.³

Onderwijsverandering wordt niet meer gezien als een gebeurtenis, maar als een voortdurend, continu ontwikkelingsproces waarin een school zich bevindt onder invloed van allerlei impulsen van binnenuit en vanuit de omgeving (Lagerweij, 1996).

2.2.2 DE SCHOOL EN MAATSCHAPELIJKE ONTWIKKELINGEN

De huidige scholen hebben te maken met nieuwe eisen die door de omgeving worden gesteld. Deze eisen hebben betrekking op de effectiviteit van het onderwijs, op het openstaan voor de omgeving en op deskundigheid om zelfstandig besluiten te kunnen nemen. Er wordt van scholen steeds meer verwacht dat ze de effectiviteit van het onderwijs beter bewaken en zelfs verhogen (Blom, 1990). Het rendement van het onderwijs moet worden verbeterd; de uitval van leerlingen moet verminderen en de basisvaardigheden dienen beter beheerst te worden. Deze eisen zijn het gevolg van een aantal

³ Bijlage 2, bladzijde 3-4

maatschappelijke ontwikkelingen, zoals verandering van de technologie, de groeiende behoefte aan hoog opgeleide én flexibel om te scholen arbeidskrachten, bezuinigingen bij de rijksoverheid en een toegenomen democratisering van de samenleving (Blom, 1990).

2.2.3 VERANDERINGSCAPACITEIT

Voor scholen is het belangrijk om snel en doeltreffend te kunnen inspelen op de continu veranderende omgeving. Het gaat bij veranderingscapaciteit niet alleen om het oplossen van alledaagse (praktijk)problemen, maar ook om het kunnen uitvoeren van ingewikkelde ontwikkelingsprocessen.

De rol van de directeur is hierbij van belang, maar voor daadwerkelijke verandering moet er draagvlak binnen het team zijn.

De hoofdtaken van de directeur bestaan uit het bieden van uitdagingen aan de teamleden om zich te ontwikkelen, het geven van ondersteuning waar dat nodig is en het blijf geven van vertrouwen in de mensen waarmee gewerkt wordt bij het realiseren van onderwijs.

De leerkrachten zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs in hun groep, maar hebben ook verantwoordelijkheid naar collega's.

De interne begeleiding is erop gericht om leerkrachten te helpen en het team te ondersteunen zodat het onderwijs zo goed mogelijk wordt georganiseerd en uitgevoerd.

2.2.4 BASISVOORWAARDEN VOOR SUCCESVOLLE VERANDERING

Zoals eerder aangegeven is betrokkenheid en inzet van leerkrachten van groot belang bij succesvolle veranderingen (Visscher, 1993; Van den Berg en Vandenberghe, 1995). Ook is het van belang voor een school om een zelfevaluatie te maken om zo de sterke en zwakke punten boven tafel te krijgen (Bollen en Hopkins, 1987; Voogt en Bollen, 1988). In het algemeen is het belangrijk om de verandering laagje voor laagje op te bouwen (stapsgewijze ontwikkeling) en langzaam in te bouwen in de totale organisatie van de school (Van den Berg en Vandenberghe 1995).

John Kotter (2005) beschrijft in 8 stappen hoe je kunt omgaan met veranderingen en crisissituaties en zo nieuwe kansen kunt creëren.⁴

⁴ Bijlage 3, bladzijde 5

3 OPZET EN UITVOERING ACTIEONDERZOEK

3.1 DEELVRAGEN

Om het rekenonderwijs te verbeteren op basisschool De Klimboom richt ik mij op de volgende deelvragen:

- Hoe kan ik (compacten en) verrijken toepassen binnen onze methode Pluspunt en in de kleutergroep?

De leerlingen bij ons op school hebben de mogelijkheid een jaar hoger of lager te rekenen op basis van hun functioneren. Sommige leerlingen hebben echter niet voldoende bagage om een jaar hoger te rekenen, maar laten zien dat er meer mogelijk is dan de reguliere stof van de desbetreffende jaargroep.

Met het team wil ik het werken met verlegde/ eigen leerlijnen evalueren en vervolgens wil ik hen informeren over compacten en verrijken: wat is dit, wanneer doen we dit, hoe organiseren we het.

- Hoe ga ik 'Maatwerk Rekenen' inzetten voor zwakke(re) rekenaars in combinatie met onze methode Pluspunt?

Op onze school gaan de gemiddelde en betere leerlingen snel aan het werk na de groepsinstructie. De zwakke rekenaars krijgen verlengde instructie. Er gebeurt echter nauwelijks iets met de leerlingen waarbij de verlengde instructie onvoldoende is. Deze leerlingen hebben een intensieve instructie nodig met daarbij een mogelijke aanvulling zoals inzet ouders, tutors of computerprogramma's.

Op onze school zetten we voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben 'Maatwerk Rekenen' in. We combineren dit met de methode Pluspunt, de methode Pluspunt blijft hierbij leidend. Het team informeert ik over hoe 'Maatwerk Rekenen' in te zetten in combinatie met de methode Pluspunt.

- Hoe kan ik het automatiseren van alle leerlingen verbeteren?

In het schooljaar 2008-2009 is het verbeteren van het automatiseren kort aan de orde geweest. Destijds hebben we een aantal zaken afgesproken;

- * Er moet meer geoefend en getoetst worden, zowel van het automatiseren van de sommen tot 10, 20, 100, maar ook de tafels van vermenigvuldiging;
- * We gebruiken de oude TTR totdat een nieuwe toets in gebruik genomen kan worden ⁵;
- * We nemen de TTR twee keer per jaar klassikaal af;
- * Aan het einde van de oefenperiode voor groepjes of individuele kinderen nemen we TTR nogmaals af.

Afspraak twee en drie zijn helder, echter afspraak één en vier zijn niet helder geformuleerd. Samen met het team gaan we heldere afspraken maken over hoe vaak er geoefend moet worden in het automatiseren.

Omdat we de laatste jaren bezig zijn geweest met coöperatief leren wil ik bekijken in hoeverre het mogelijk is om deze werkvormen te koppelen aan automatiseren om zo het automatiseren te verbeteren.

⁵ Een nieuwe Tempotest Automatiseren (Boom test uitgevers) is op de markt maar is nog niet door de Cotaan beoordeeld. Als deze test voldoende wordt beoordeeld dan gaan we de nieuwe test aanschaffen.

3.2 OPZET ACTIEONDERZOEK

In een aantal vergaderingen ga ik bovenstaande zaken bespreken en uitvoeren. Ik heb ervoor gekozen om bepaalde onderwerpen niet teambreed te bespreken, maar in een bouwoverleg met de doelgroep. Hierdoor ben ik efficiënter met de tijd omgegaan.

Bij deze opzet heb ik rekening gehouden met de zaken die beschreven staan in de theorie om tot een succesvolle verandering te komen.

De vergaderingen heb ik geleid en zijn bijgewoond door het hele team of een deel van het team. Elke vergadering had zijn agenda.

De leerkrachten worden betrokken en hun inzet is van groot belang bij de verandering. (Visscher, 1993; Van den Berg en Vandenbergh, 1995). In de diverse vergaderingen evalueren we ontwikkelingen om zo de sterke en zwakke punten boven tafel te krijgen. (Bollen en Hopkins, 1987; Voogt en Bollen, 1988). Het verbetertraject wordt laagje voor laagje opgebouwd en wordt langzaam ingebouwd in de totale organisatie van de school. (Van den Berg en Vandenbergh 1995).

Ook komen de stappen van John Kotter (2005) terug in de opzet. Zo geef ik in de eerste vergadering aan waarom verandering nodig is en hoe de situatie eruit ziet als deze veranderd is. Daarbij geef ik aan hoe we dit gaan realiseren.

In de vergaderingen en de huiswerkopdrachten die worden gegeven zijn de leerkrachten handelend bezig. Het tempo ligt hoog en we leggen nieuwe afspraken vast.

Het verbeteringstraject rekenonderwijs op Basisschool De Klimboom		
Wat	Wanneer	Soort vergadering
'Maatwerk Rekenen'	1 april 2010	Leerlingenzorg
	31 mei 2010	Leerlingenzorg
	15 november 2010	Bouwoverleg 1-2
	13 december 2010	Bouwoverleg 3-8
(Compacten en) verrijken	4 november 2010	Leerlingenzorg
	7 februari 2011	Leerlingenzorg
Automatiseren	15 november 2010	Bouwoverleg 1-2
	13 december 2010	Bouwoverleg 3-8
	17 januari 2011	Bouwoverleg 3-8
Terugblik verbeteringstraject rekenen	18 april 2011	Leerlingenzorg

3.3 UITVOERING ACTIEONDERZOEK

De vergaderingen leid ik zelf en worden bijgewoond door het hele team of door een deel van het team. Elke vergadering heeft zijn eigen inhoud.⁶

1 april 2010 leerlingenzorg

'Maatwerk Rekenen'

Deze vergadering informeer ik het team over 'Maatwerk Rekenen'. Aan het einde van de vergadering weet iedereen hoe die iets klaar kan zetten voor groepen leerlingen of individuele leerlingen binnen het programma 'Maatwerk Rekenen'. Tevens kan het team de juiste materialen vinden in de klappers van 'Maatwerk Rekenen'.

⁶ Bijlage 4, bladzijde 6-28

31 mei 2010 leerlingenzorg

'Maatwerk Rekenen'

In het bouwoverleg bespreken we wat de ervaringen zijn met het werken met 'Maatwerk Rekenen' tot nu toe. De volgende vragen staan centraal:

Wat zijn de ervaringen? Zijn er knelpunten, vragen of onduidelijkheden over het computerprogramma en de werkmap?

Ook maken we afspraken over wanneer en hoe we 'Maatwerk Rekenen' gaan inzetten.

4 november 2010 leerlingenzorg

(Compacten en) verrijken

Deze vergadering is in zijn geheel gericht op compacten en verrijken. Allereerst evalueren we het werken met verlegde/ eigen leerlijnen. Vervolgens gaan we praten over compacten en verrijken. Voor welke leerlingen geldt dit, hoe ziet dit er in een klassensituatie uit enzovoorts.

15 november 2010 bouwoverleg 1-2

Automatiseren

In het bouwoverleg wordt geoefend om automatiseringsoefeningen om te buigen naar coöperatieve werkvormen om het automatiseren van de telrij te verbeteren.

'Maatwerk Rekenen'

- voorafgaand aan deze vergadering hebben de leerkrachten en onderwijsassistente een enquête over de inzet en het gebruik van 'Maatwerk Rekenen' ingevuld;⁷
- De uitslag van de enquête wordt gepresenteerd
- Aandachtspunten/ actiepunten worden geformuleerd.

13 december bouwoverleg 3-8

Automatiseren

In het bouwoverleg wordt geoefend om automatiseringsoefeningen uit de rekenmethode om te buigen naar coöperatieve werkvormen om het automatiseren te verbeteren.

Tevens wordt in dit bouwoverleg aangekondigd dat er video-opnames komen in de klassen om te kijken hoe het automatiseren vorm krijgt in de lessen.

'Maatwerk Rekenen'

- voorafgaand aan deze vergadering hebben de leerkrachten en onderwijsassistente een enquête over de inzet en het gebruik van 'Maatwerk Rekenen' ingevuld;
- De uitslag van de enquête wordt gepresenteerd
- Aandachtspunten/ actiepunten worden geformuleerd.

17 januari 2011 bouwoverleg 3-8

Automatiseren

Ik presenteer de video-opnames en de leerkrachten gaan voor zichzelf bekijken wat voor hen goed werkt. Vervolgens wordt dit via een coöperatieve werkvorm met elkaar besproken.

Tevens gaan we heldere afspraken maken over hoe vaak er geoefend moet worden in het automatiseren.

⁷ Zie bijlage 5 bladzijde 29

7 februari 2011 leerlingenzorg**(Compacten en) verrijken**

We evalueren hoe de leerlingen en de leerkrachten het werken met (compacten en) verrijken hebben ervaren. Tevens nemen we een besluit of we op Basisschool De Klimboom (compacten en) verrijken in de rekenlessen gaan toepassen om voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben het aanbod te verbeteren. Als we hiervoor kiezen stellen we ook een signaleringslijst op om leerlingen te selecteren die in aanmerking komen voor (compacten en) verrijken.

18 april 2011 leerlingenzorg**Terugblik verbeteringstraject rekenonderwijs**

We gaan bekijken of we onze doelen die in het begin van het schooljaar zijn opgesteld bereikt zijn.

Tevens blikken we terug op het veranderingstraject. Wat werkte wel, wat werkte niet?

4 RESULTATEN

4.1 RESULTATEN ACTIEONDERZOEK

AAN DE BOVENKANT (COMPACTEN EN) VERRIJKEN

4.1.1 ER WORDT IN DE GROEPEN 1-8 GESIGNALEERD OF ER LEERLINGEN IN AANMERKING KOMEN VOOR (COMPACTEN) EN VERRIJKEN MIDDELS EEN SIGNALERINGSLIJST.

Deze doelstelling is gehaald. Na elke methodegebonden toets en/ of CITO-toets wordt er middels de signaleringslijsten bekeken of er leerlingen in aanmerking komen voor (compacten en) verrijken.⁸

4.1.2 ER ZIJN IN DE GROEPEN 4-8 LEERLINGEN DIE NA SIGNALERING WERKEN MET DE ROUTEBOEKJES VAN HET SLO.

Deze doelstelling is gehaald.

In groep 4 is er één leerling die werkt met een routeboekje van het SLO.

In groep 5 zijn er vier leerlingen die werken met een routeboekje van het SLO.

In groep 6 zijn er twee leerlingen die werken met een routeboekje van het SLO.

In groep 7 is er één leerling die werkt met een routeboekje van het SLO.

In groep 8 zijn er zeven leerlingen die werken met een routeboekje van het SLO.

In totaal zijn er op Basisschool De Klimboom 15 leerlingen die werken met de routeboekjes van SLO. Dit aantal is vastgesteld na afname van de methodegebonden toets van blok 7.

4.1.3 ER ZIJN IN DE GROEPEN 1-8 LEERLINGEN DIE NA SIGNALERING WERKEN MET VERRIJKINGSSTOF.

Deze doelstelling is gehaald.

In groep 1 zijn er geen leerlingen die werken met verrijkingsstof.

In groep 2 zijn er vier leerlingen die werken met verrijkingsstof.

In groep 3 is er één leerling die werkt met verrijkingsstof.

In groep 4 zijn er twee leerlingen die werken met verrijkingsstof.

In groep 5 zijn er vier leerlingen die werken met verrijkingsstof.

In groep 6 zijn er twee leerlingen die werken met verrijkingsstof.

In groep 7 zijn er geen leerlingen die werken met verrijkingsstof.

In groep 8 zijn er zeven leerlingen die werken met verrijkingsstof.

In totaal zijn er op Basisschool De Klimboom 20 leerlingen die werken met verrijkingsstof. Dit aantal is vastgesteld na afname van de methodegebonden toets van blok 7.

In de groepen 5-8 wordt hiervoor KIEN ingezet. In de groepen 1-4 zijn er diverse materialen zoals plustaak rekenen, dobbelspel en kinder-rummikub beschikbaar.

4.1.4 LEERLINGEN DIE WERKEN MET DE ROUTEBOEKJES VAN HET SLO LOPEN EEN HALF JAAR VOOR OP HET FUNCTIONERINGSNIVEAU VAN DE GROEP.

Deze doelstelling is gehaald. Alle leerlingen die werken met de routeboekjes van het SLO lopen een half jaar voor op het functioneringsniveau van de groep. Veertien leerlingen die werken met de routeboekjes hadden bij de vorige afname van CITO Rekenen- wiskunde al een half jaar of meer voorsprong op de groep. Van deze leerlingen hebben 13 leerlingen de voorsprong uitgebreid, één leerling heeft de voorsprong verkleind. De leerling die in juni 2010 de voorsprong nog niet had heeft deze nu wel.⁹

⁸ Bijlage 6, bladzijde 30

⁹ Bijlage 7, bladzijde 31-38

4.1.5 UIT OBSERVATIES EN GESPREKKEN DIE LEERKRACHTEN HEBBEN GEVOERD MET LEERLINGEN DIE (COMPACTEN EN) VERRIJKINGSSTOF AANGEBODEN HEBBEN GEKREGEN BLIJKT DAT LEERLINGEN MEER GEMOTIVEERD ZIJN.

Deze doelstelling is gehaald. Alle leerlingen die (compacten en) verrijkingsstof aangeboden hebben gekregen zijn meer gemotiveerd. De observaties en gesprekken die leerkrachten gevoerd hebben met leerlingen zijn per bouw samengevat.

Onderbouw:

De geselecteerde leerlingen hebben in een groepje verrijkingsstof aangeboden gekregen. De leerkracht merkt dat deze leerlingen in de werklessen nu ook verrijkingsmaterialen pakken. Ze zijn erg gemotiveerd.

Middenbouw:

De leerlingen die werken met de routeboekjes en de verrijkingsstof van KIEN zijn enthousiast. De opzet van het routeboekje is duidelijk voor de leerlingen en de leerkracht. Doordat er meer leerlingen zijn die ermee werken kunnen de leerlingen elkaar helpen. Andere leerlingen zouden het ook wel willen.

Bovenbouw:

De leerlingen zijn erg enthousiast en het sluit aan bij hun behoeften. Ze geven aan dat ze niet meer van hetzelfde hoeven te maken, maar echt met andere stof aan de slag kunnen.

AAN DE ONDERKANT 'MAATWERK REKENEN' INZETTEN

4.1.6 BIJ LEERLINGEN DIE UITVALLEN (D- OF E-SCORES) OP CITO REKENEN-WISKUNDE WORDT 'MAATWERK REKENEN' INGEZET.

Deze doelstelling is gehaald. Bij alle leerlingen die uitvallen op CITO Rekenen-wiskunde wordt 'Maatwerk Rekenen' ingezet.

4.1.7 NA AFNAME VAN CITO REKENEN-WISKUNDE MIDDEN 2011 IS HET AANTAL D- EN E-SCORES MET 5% GEDAALD T.O.V. CITO REKENEN-WISKUNDE EIND 2010.

Deze doelstelling is deels gehaald. Ik heb dit gemeten door een trend te maken van de leerlingen.

In de huidige groepen 4 en 6 is het percentage D- en E-scores met 5% gedaald of meer. In de huidige groep 5 en 7 is het percentage gestegen. In de huidige groep 8 is het percentage gelijk gebleven, maar het is niet te verwachten dat het aantal uitvallers onder het huidige percentage zakt.

De groep 3 van vorig jaar had 26% D- en E-scores. De groep 4 van nu heeft 15% D- en E-scores.

De groep 4 van vorig jaar had 18% D- en E-scores. De groep 5 van nu heeft 31% D- en E-scores.

De groep 5 van vorig jaar had 10% D- en E-scores. De groep 6 van nu heeft 5% D- en E-scores.

De groep 6 van vorig jaar had 20% D- en E-scores. De groep 7 van nu heeft 34% D- en E-scores.

De groep 7 van vorig jaar had 6% D- en E-scores. De groep 8 van nu heeft 6% D- en E-scores.¹⁰

¹⁰ Bijlage 8, bladzijde 39-43

MEER AANDACHT GEVEN AAN AUTOMATISERING

4.1.8 ELKE LEERKRACHT IN GROEP 1-8 HEEFT TWEE KEER IN DE WEEK EEN AUTOMATISERINGSOEFENING IN EEN LES VERWERKT.

Deze doelstelling is niet behaald. De leerkrachten lukt het niet om twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les te verwerken. Ze zien hier echter wel de noodzaak van in. Daarom is afgesproken dat na de meivakantie de rekenles op dinsdag en donderdag start met een automatiseringsoefening.

4.1.9 NA AFNAME VAN DE TTR JAN 2011 IS HET AANTAL UITVALLERS MET 10% GEDAALD T.O.V. TTR JUNI 2010.

Deze doelstelling is deels gehaald. Ik heb dit gemeten door een trend te maken van de leerlingen.

In de huidige groepen 4 en 5 is het percentage uitvallers met 10% gedaald. In de huidige groepen 6, 7 en 8 is het percentage gestegen.

De groep 3 van vorig jaar had 63% uitvallers. De groep 4 van nu heeft 45% uitvallers.

De groep 4 van vorig jaar had 59% uitvallers. De groep 5 van nu heeft 44% uitvallers.

De groep 5 van vorig jaar had 35% uitvallers. De groep 6 van nu heeft 38% uitvallers.

De groep 6 van vorig jaar had 53% uitvallers. De groep 7 van nu heeft 60% uitvallers.

De groep 7 van vorig jaar had 71% uitvallers. De groep 8 van nu heeft 75% uitvallers.

¹¹

4.2 ERVARINGEN VERANDERINGSPROCES

Het team heeft het veranderingsproces positief ervaren. Ze geven aan dat de vergaderingen goed zijn voorbereid en ondersteund werden met heldere PowerPoint- presentaties. Door de inzet van coöperatieve werkvormen waren de vergaderingen enthousiasmerend en stimulerend.

Het is helder hoe en wanneer we gaan (compacten en) verrijken op Basisschool De Klimboom.

Het team werkt nu op de juiste manier met het programma 'Maatwerk Rekenen', dit in combinatie met de methode Pluspunt.

Door het overzicht van de resultaten ziet het team ook de noodzaak in van automatiseren.

Het team vindt het prettig dat er afspraken zijn vastgelegd over (compacten) en verrijken, 'Maatwerk Rekenen' en automatiseren.

De 8 stappen van verandermanagement van John Kotter zijn gedurende de verandering allemaal teruggekomen. Het team geeft aan deze stappen ook belangrijk te vinden bij een veranderingsproces.

¹¹ Bijlage 9, bladzijde 44-45

5 CONCLUSIE

Wanneer ik terugkijk naar mijn praktijkonderzoek ben ik heel tevreden met het resultaat. Het onderzoek heeft een verbetering van het rekenonderwijs bij Basisschool De Klimboom op gang gebracht: er wordt meer rekening gehouden met de verschillende niveaus in de groep.

Door te werken met signaleringslijsten wordt er bekeken of er leerlingen in aanmerking komen voor (compacten en) verrijken. Met de routeboekjes van het SLO beperken we voor de betere rekenaars van groep 4-8 het rekenprogramma van de methode Pluspunt. Tevens gaan de leerlingen van groepen 1-8 met verrijkingsmaterialen aan de slag. In de groepen 5-8 wordt hiervoor KIEN ingezet. In de groepen 1-4 zijn er diverse materialen zoals plustaak rekenen, dobbelspel en kinder-rummikub beschikbaar. Leerlingen die (compacten en) verrijken zijn meer gemotiveerd, tevens lopen de leerlingen die werken met de routeboekjes van het SLO een half jaar voor op het functioneringsniveau van de groep.

Door de inzet van "Maatwerk Rekenen" krijgen de zwakke rekenaars de extra hulp die ze nodig hebben naast de reguliere lessen van de methode. De leerkrachten weten hoe ze het programma in combinatie met de methode moeten inzetten. We zien ook dat het aantal D- en E scores bij CITO Rekenen-wiskunde 2011 gedaald is.

Het automatiseren op Basisschool De Klimboom vraagt nog aandacht. De resultaten zijn nog onvoldoende. Er zijn nog teveel leerlingen die niet het gewenste DLE halen bij de TTR.

Daarbij is het de leerkrachten niet gelukt om twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les te verwerken. Ze zien hier echter wel de noodzaak van in. Daarom is afgesproken dat na de meivakantie de rekenles op dinsdag en donderdag start met een automatiseringsoefening.

Het team ervaart het veranderingsproces als positief. De vergaderingen waren prettig en er zijn afspraken vastgelegd omtrent (compacten en) verrijken, 'Maatwerk Rekenen' en automatiseren. Daarbij geeft het team aan dat de stappen van verandermanagement zoals John Kotter ze aangeeft belangrijk zijn om een veranderingsproces goed te doorlopen.

6 AANBEVELINGEN

6.1 AANBEVELINGEN RESULTATEN

Dit onderzoek is pas het begin, het team gaat nu handelen volgens de vastgelegde afspraken, waardoor deze afspraken hun eigen worden. Zo gaan we onder andere leerlingen signaleren die in aanmerking komen voor (compacten en) verrijken, we gaan rekenzwakke leerlingen extra oefentijd geven middels 'Maatwerk Rekenen' en we gaan elke dinsdag en donderdag de rekenles starten met een automatiseringsoefening.

Ook is het belangrijk om in het volgend schooljaar 2011-2012 afspraken te bespreken, te evalueren en zo nodig bij te stellen.

In een vergadering leerlingenzorg komen de volgende zaken aanbod:

Aan de bovenkant (compacten en) verrijken:

- Welke criteria spreken we af als signalering voor kinderen die gaan werken met (compacten en) verrijken? Sluiten de huidige signaleringslijsten nog aan bij onze visie?
- In welke groepen gaan we de rekenlessen verrijken en in welke groepen gaan we compacten en verrijken? Past de afspraak die we vastgelegd hebben nog bij onze behoefte?
- Hoe ervaren de kinderen het werken met (compacten en) verrijken?

Aan de onderkant 'Maatwerk Rekenen' inzetten:

- Zetten we bij leerlingen die uitvallen 'Maatwerk Rekenen' in en hoe ziet deze inzet eruit?

Meer aandacht geven aan automatisering:

- Starten we elke dinsdag en donderdag de rekenles met een automatiseringsoefening?

Mogelijk wordt het effect groter bij een langere looptijd. Daarom bekijken we in de groepsbesprekingen van november 2011 en januari 2012 kritisch naar de resultaten.

- Daalt het aantal D- en E-scores nog steeds in de huidige groepen 4 en 6 (dan groep 5 en 7)? Wat heeft dit voor een gevolgen voor het leerkrachthandelen?
- Daalt het aantal D- en E-scores in de huidige groepen 5 en 7 (dan groep 6 en 8)? Wat heeft dit voor een gevolgen voor het leerkrachthandelen?
- Hoe zit het met de scores van de TTR, levert twee keer in de week de rekenles starten met een automatiseringsoefening het gewenste resultaat op?

De intern begeleider gaat daarnaast bekijken of we vanaf volgend schooljaar de nieuwe Tempotest Automatiseren kunnen inzetten. Ook starten we dan met het opstellen van een ontwikkelingsperspectief (OPP) voor een rekenzwakke leerling.¹²

¹² Bij het ontwikkelingsperspectief (OPP) van een leerling brengt de school in beeld, op basis van alle relevante gegevens waarover ze beschikt, wat ze met de leerling wil bereiken. De school maakt daarmee inzichtelijk aan betrokkenen (ouders/leerling/inspectie) welke doelen ze op lange, middellange en korte termijn nastreeft. Het ontwikkelingsperspectief is daarmee niet bedoeld om de ontwikkeling van een leerling te volgen (waar komt de leerling uit?), maar om het onderwijsaanbod voor een leerling zodanig te plannen dat een leerling zich optimaal ontwikkelt.

6.2 AANBEVELINGEN VERANDERINGSPROCES

Het team van Basisschool De Klimboom vindt het bij een veranderingsproces belangrijk en prettig als:

- De acht stappen van verandermangement van John Kotter terugkomen;
- Vergaderingen goed zijn voorbereid;
- Vergaderingen ondersteund zijn met heldere PowerPoint presentaties;
- Er coöperatieve werkvormen aanbod komen in vergaderingen;
- Afspraken samen worden gemaakt en vastgelegd worden;
- Afspraken op een bepaald moment worden geëvalueerd en besproken.

BRONNENLIJST

BOEK EN RAPPORT

- Sonnenberg, P. (....) *Inscholing Maatwerk rekenen, Praktisch aan de slag met uw nieuwe materialen.*
- G, Gelderblom (2010) *Iedereen kan leren rekenen*
- Güthe, K. (1997) *Indicatoren van schoolontwikkeling*

ARTIKEL TIJDSCHRIFT

- Gelderblom, G. (2009) *Effectieve rekeninstructie, De sleutel tot rekensucces.* JSW nr. 3 november 2009

INTERNET

- <http://www.rekenpilots.nl>, zaterdag 30 oktober 2010
- <http://www.schoolaanzet.nl>, zaterdag 30 oktober 2010
- <http://www.allescholeninbeweging.nl>, donderdag 18 november 2010
- <http://www.opbrengstgerichtwerken.nl>, donderdag 18 november 2010
- <http://www.leraar24.nl>, dinsdag 21 december 2010
- <http://www.fi.uu.nl>, dinsdag 21 december 2010

STUDIEDAGEN

- Informatiemiddag effectief taal-lees en rekenonderwijs BCO Onderwijsadvies
Effectief rekenonderwijs in een doorgaande lijn van 1 tot en met 8
26 mei 2010 Christien Janssen en Meike Windhorst
- Rekenconferentie PO-Raad Utrecht
Sleutels voor goed rekenonderwijs
28 september 2010
- Opleidingsdag rekenen- wiskunde Fontys OSO en BCO- Onderwijsadvies
Rekenen- wiskunde
16 juni 2010 Peter de Wert
- Opleidingsdag rekenen- wiskunde Fontys OSO en BCO- Onderwijsadvies
Rekenen- wiskunde
9 februari 2011 Peter de Wert

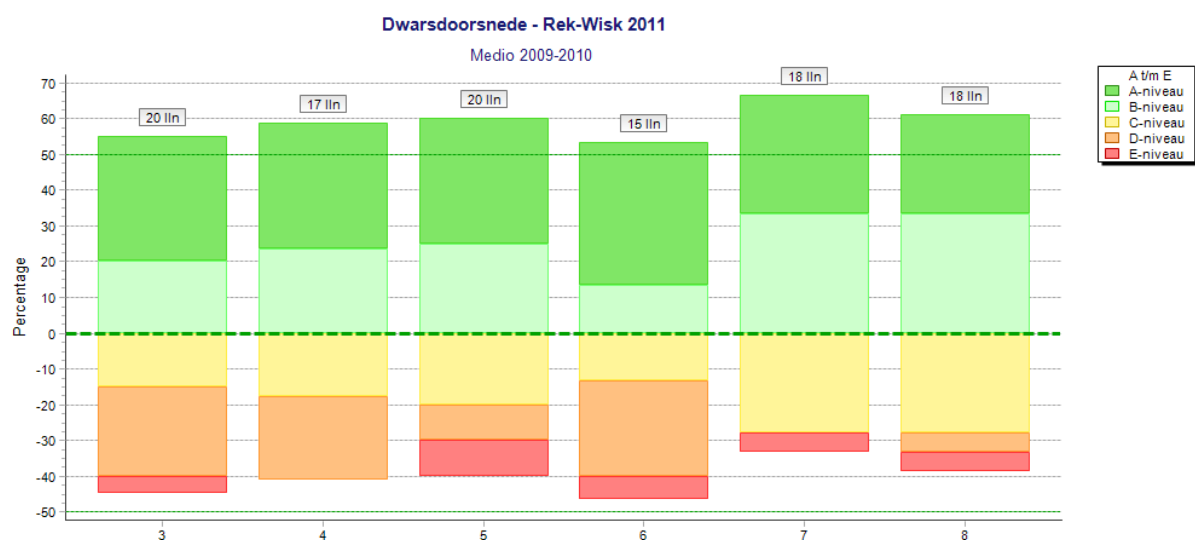
BIJLAGEN

1 BIJLAGE

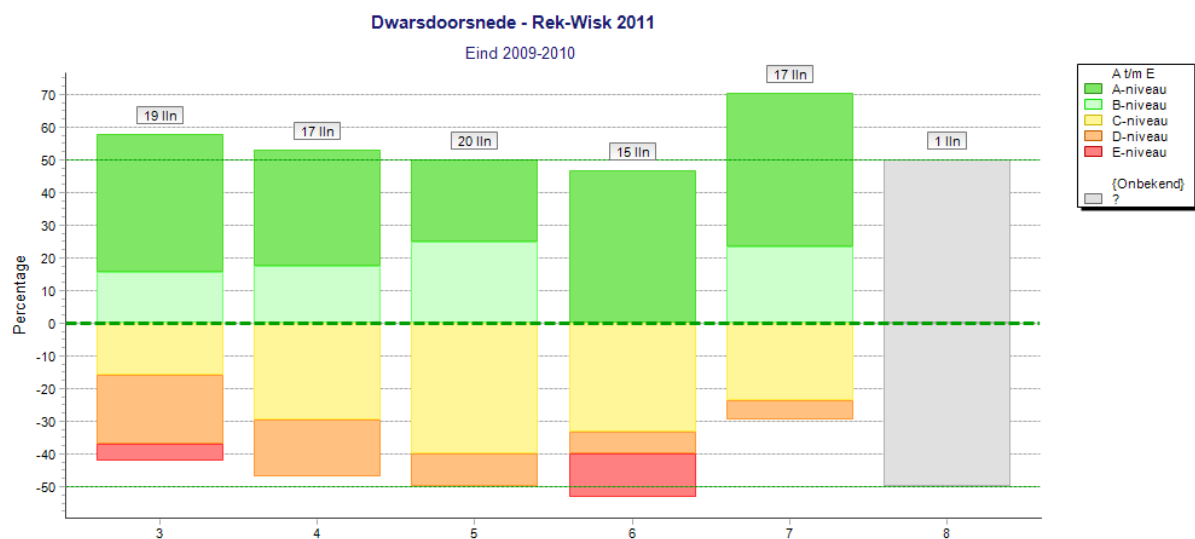
1.1 BIJLAGE 1

DWARSDOORSNEDE CITO REKENEN-WISKUNDE

1.1.1 MIDDEN 2009-2010

1.1.2 EIND 2009-2010

1.2 BIJLAGE 2

ONTWIKKELINGSLIJNEN IN DE INNOVATIETHEORIE

Onderzoekers hebben sinds de jaren zestig een aantal trends in de benadering van onderwijsverandering vastgesteld. Deze ontwikkelingen starten doorgaans in de Verenigde Staten en werken door in veel landen in West-Europa. Het volgende schema geeft een beeld van de ontwikkelingslijnen die in de innovatietheorie te ontdekken zijn.

Jaartal	Naam ontwikkeling	Uitgangspunten ontwikkeling
Jaren 50-65	Adoptie-perspectief	- Docenten dienen elders uitgewerkte vernieuwingen te adopteren; - Inhoud centraal.
Jaren 65-75	Implementatie perspectief	- Aandacht voor het proces; - Proces centraal, maar nog gericht op bepaalde inhoud; - Voor individuele betrokkenheid.
Jaren 75-80	Schoolorganisatieperspectief	- Onderwijsvernieuwing vereist verandering van school als geheel; - Aandacht voor schoolcultuur, school-diagnose en planning, vaardigheden in organisatieontwikkeling.
Jaren 80-90	Effectieve school	- Aandacht voor factoren die van invloed zijn op leerlingresultaten.
Jaren 80-90	Schoolverbeteringsperspectief	- 'Schoolzelfdiagnose'; - De rol van de schoolleider; - De rol van externe ondersteuning; - Onderzoek en evaluatie; - Ontwikkeling en implementatie door onderwijskundige gezagsdragers.
Jaren 90	Schoolontwikkeling	- De school is eenheid van verandering; - Het is een voortdurend proces - een systematische aanpak bij verandering is noodzakelijk; - Onderwijsverbetering vindt plaats op meerdere niveaus; - Werkelijke verandering vindt niet alleen in de onderwijsleerprocessen plaats, maar ook in de gerelateerde en ondersteunende condities in de schoolorganisatie zelf; - Met name het effectief bereiken van onderwijsdoelen is van belang.
Jaren 90	De school als lerende organisatie	- Collectief leren; - Leren door reflectie op handelen, doelen en leren; - Leren door: • Creëren van gemeenschappelijke visie; • Verhelderen van mentale modellen; • Benadering van de organisatie als een systeem.

Wanneer we de ontwikkelingen in het denken en handelen omtrent onderwijsverandering vanaf de jaren zestig bekijken, dan is met name de omslag van veranderingspogingen in de zestiger jaren, waarbij op wetenschappelijk verantwoorde wijze ontwikkelde producten door de school aanvaard en ingevoerd moesten worden, naar de huidige aanpak waarin de strategieën rekening houden met de kenmerken van de individuele school, opvallend. Van de Grift en Lagerweij (1988) typeren deze ontwikkeling als 'van onderwijsvernieuwing naar schoolverbetering'.

1.3 BIJLAGE 3

DE ACHT STAPPEN VAN VERANDERINGSMANAGEMENT

Bereid de weg voor

1. Creëer een gevoel van urgentie.
Help anderen inzien waarom verandering noodzakelijk is en waarom het belangrijk is meteen te handelen;
2. Verzamel een leidend team. Richt een veranderingsteam in.
Zorg dat er een sterke groep is die de verandering stuurt –met leiderschapsvaardigheden, geloofwaardigheid, communicatieve vaardigheden, autoriteit, analytische vaardigheden en urgentiebesef;

Maak een plan van aanpak

3. Ontwikkel een visie en strategie van verandering
Maak duidelijk hoe de toekomst verschilt van het verleden en hoe de toekomst kan worden gerealiseerd;

Zorg dat het gebeurt

4. Communiceer om draagvlak en betrokkenheid te creëren
Zorg dat zoveel mogelijk anderen de visie en strategie begrijpen en accepteren;
5. Maak het anderen mogelijk om te handelen
Neem zoveel mogelijk obstakels weg, zodat degenen die de visie willen realiseren, dit ook kunnen doen;
6. Genereer korte-termijn-successen.
Creëer zo snel mogelijk een aantal zichtbare, overtuigende successen;
7. Houd het tempo hoog
Voer de druk en het tempo op na de eerste successen. Blijf veranderingen doorvoeren totdat de visie is gerealiseerd;

Bestendig de nieuwe situatie

8. Creëer een nieuwe cultuur
Houd vast aan de nieuwe benaderingen en zorg dat deze resultaten opleveren, totdat ze sterk genoeg zijn om oude tradities te vervangen.

1.4 BIJLAGE 4

AGENDA'S EN NOTULEN VAN DE VERGADERINGEN

1.4.1 AGENDA 1 APRIL 2010 LEERLINGENZORG

Vergadering leerlingenzorg	Datum: 1 april 2010 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist:
-------------------------------	---

De hele vergadering besteden we aan Maatwerk. Aan het einde van de vergadering weet iedereen hoe die iets klaar kan zetten voor groepen leerlingen of individuele leerlingen binnen het programma Maatwerk. Tevens kunnen we de juiste materialen vinden in de klappers van Maatwerk.

1. Opzet verbeteringstraject
2. Doel van deze bijeenkomst
3. Coöperatieve werkvorm Mix Tweetal gesprek n.a.v. de ervaringen met Maatwerk
4. Gezamenlijke instructie computerprogramma Maatwerk
5. Zelf aan de slag met Maatwerk
6. Maatwerk rekenen routeboekje
7. Rondvraag en sluiting

1.4.2 NOTULEN 31 MEI 2010 LEERLINGENZORG

Leerlingenzorg Notulen	Datum: maandag 31 mei 2010 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Anne ipv Hanneke Aanwezig: Dré, Marijke, Ria, Hanneke, Desirée, Linda, Anne
---------------------------	---

1. Opening.
 - *Vraag van Dré: Evaluatieformulieren kunstmenu graag invullen en bij Dré z.s.m. inleveren.*
2. Uitslagen SCOL voorjaar en uitprobeerperiode Leerlingscol.
Afspraken over de leerlingscol maken. Aanschaffen en invoeren?
 - *Dit jaar niet gelukt om het uit te proberen. Volgend jaar nogmaals uitproberen. Desirée neemt contact op.*
3. Ervaringen met werken met Maatwerk tot nu toe.
Wat zijn de ervaringen? Zijn er knelpunten, vragen, onduidelijkheden over het computerprogramma + werkmap? Informatie vanuit Malmberg n.a.v. vraag Hanneke
Afspraken maken over wanneer we Maatwerk gaan inzetten en hoe we dit inzetten?
 - *Linda had nog geen ervaring.*
 - *Anne en Marijke gebruiken het programma nu in de klas voor één leerling. Zij kan hiermee zelf uit de voeten. Voor deze leerling is het programma prima te gebruiken.*
 - *Ria maakt voor drie kinderen gebruik van Maatwerk. Kinderen werken zelfstandig aan de laptop aan maatwerk. Hiermee kunnen ze goed uit de voeten. Lastig om het overzicht te houden waar de kinderen precies mee bezig zijn.*
 - *Afspraak: Wanneer kinderen een E-score of twee keer een D- score hebben gehaald moeten ze met Maatwerk aan het werk. Er wordt per kind gekeken wanneer het aan Maatwerk kan werken.*
 - *Afspraak: Alleen als kleuters uitvallen op de verschillende onderdelen die ook in maatwerk zitten wordt maatwerk ingezet. Ook voor kinderen die verrijkingsstof nodig hebben kan maatwerk ingezet worden om extra te oefenen.*
 - *Eerdere vraag van Hanneke: De data van het programma worden opgestuurd. Vanuit Malmberg wordt er nu gekeken naar het probleem.*
4. Notulen vorig bouwoverleg.
 - bouwoverleg onderbouw d.d. 18-03-2010
 - bouwoverleg bovenbouw d.d. 15-03-2010
 - *Kinderen krijgen teksten van Ralfi om op school te lezen. Deze teksten krijgen ze ook mee naar huis.*
 - *Desirée vraagt na hoe het zit met de fouten en tijdscore van de nieuwe AVI-toetsen.*
 - *Marijke overlegt met Pieter over de tijden van het lezen volgend jaar.*
5. Lekker lezen toetsmomenten (na iedere 6 weken) afspraken evalueren / aanpassen.
Afstemmen met toetskalender en toetsmomenten voor schooljaar 2010-2011.
 - *In één schooljaar 5 periodes aanbieden loopt goed. Dit blijft zo.*
 - *Indeling groepjes:*
Begin schooljaar: leestempo toets van het jaar ervoor. (juni)
tweede moment: eigen observaties, leestempo/leestechiek toets. (januari)
Derde moment: observaties + eventuele AVI-toetsen, DMT .
 - *Toetsen leestempo/leestechiek zijn uitgangspunt. Voorstel Marijke: kinderen die in leesgroep 1 en 2 zitten nog extra toetsen in november.*

*Afspraak: Kinderen die uitvallen op de toets leestechiek (juni, januari), dus kinderen die een **C**, een **D** of een **E**-score hebben moeten tussendoor de AVI-toets doen en daarnaast nog de DMT.*

- *Voor de toetsmomenten van januari en juni wordt vervanging gevraagd.*

Desirée maakt de nieuwe planning voor het toetsen volgend jaar van 'lekker lezen'.

6. Sluiting.

1.4.3 AGENDA 4 NOVEMBER 2010 LEERLINGENZORG

Vergadering leerlingenzorg	Datum: 4 november 2010 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Linda
-------------------------------	--

Deze vergadering is in zijn geheel gericht op compacten en verrijken. Allereerst evalueren we het werken met verlegde/ eigen leerlijnen. Vervolgens gaan we praten over compacten en verrijken: voor welke kinderen geldt dit, hoe ziet dit er in een klassensituatie uit, ...

1. Opzet verbeteringstraject rekenonderwijs
2. Doel van deze bijeenkomst
3. Coöperatieve werkvorm Mix Tweetal gesprek n.a.v. de ervaringen met het werken met verlegde/ eigen leerlijnen.
4. Gezamenlijke evaluatie: Parels en Puzzels
5. Informatie over compacten en verrijken binnen de rekenlessen. De informatie die gegeven wordt gaat dan onder andere over:
 - De kinderen die in aanmerking komen voor compacten en verrijken;
 - Routeboekjes SLO;
 - Extra materiaal
6. Huiswerkopdracht
Kies één leerling uit je klas voor wie compacten en verrijken goed zou zijn. Werk voor dit kind 1 blok van Pluspunt uit zodat jezelf, maar ook het kind, ervaring kan opdoen met dit onderwerp.

In de vergadering van 7 februari blikken we terug op deze ervaring, zowel op je eigen ervaring maar ook hoe de desbetreffende leerling het ervaren heeft. Tevens gaan we in deze vergadering verder in op het signaleren van kinderen waar compacten en verrijken goed voor zou zijn.

7. Rondvraag en sluiting

1.4.4 NOTULEN 4 NOVEMBER 2010 LEERLINGENZORG

Vergadering leerlingenzorg	Datum: 4 november 2010 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Linda
-------------------------------	--

Deze vergadering is in zijn geheel gericht op compacten en verrijken. Allereerst evalueren we het werken met verlegde/ eigen leerlijnen. Vervolgens gaan we praten over compacten en verrijken: voor welke kinderen geldt dit, hoe ziet dit er in een klassensituatie uit, ...

1. Opzet verbeteringstraject rekenonderwijs
Marijke ligt het verbeteringstraject toe. (zie hand-out)
2. Doel van deze bijeenkomst
Zie hand-out
3. Coöperatieve werkvorm Mix Tweetal gesprek n.a.v. de ervaringen met het werken met verlegde/ eigen leerlijnen.
Leerkrachten delen de ervaringen met elkaar.
4. Gezamenlijke evaluatie: Parels en Puzzels
Iedereen schrijft parels en puzzels op. Deze worden samen bekeken.
Parels:
 - Verlegde leerlijn biedt nieuwe kansen voor leerling (motivatie en kennis sluit beter aan bij ontwikkelingsniveau)
 - Kinderen kunnen zo lang gebruik maken van groepsinstructie en in een groep werken.
 - Kinderen krijgen een positief zelfbeeld: dit kan ik goed!
 - De resultaten in verlegde leerlijnen zijn in het algemeen goed te noemen.
 - Compacten kan i.p.v. 1 leerjaar vooruit of achteruit goed compenseren
 - Het niveau kan verbeteren, leerling groeit zichtbaar.
Puzzels:
 - Wat gebeurt er in groep 8 en op de middelbare school?
 - Extra materiaal en programma nodig in groep 8
 - Een eigen leerling is niet voor alle leerlingen geschikt ivm werkhouding, hoe gaan we hiermee om?
 - Leerlingen op eigen leerlijnen zetten is moeilijk te realiseren in de eigen klas en wordt daarom nu ingevuld mbv leerkracht in extra zorg. Soms lopen leerlingen vast of vragen ze om uitleg, wat moet je dan doen?
 - Als groepsleerkracht heb je weinig zicht op ontwikkeling
 - Wat doen we met leerlingen die de verwachting van verlegde leerlijn naar boven niet waarmaken?
 - De stap van 1 leerjaar vooruit of achteruit is soms (te) groot.
 - Door de verlegde leerlijnen zit je vast aan het tijdstip van de rekenles
5. Informatie over compacten en verrijken binnen de rekenlessen. De informatie die gegeven wordt gaat dan onder andere over:
 - De kinderen die in aanmerking komen voor compacten en verrijken;
Zie hand –ou: wat wel en wat niet aanbieden.
Niet schrappen: automatiseren!
 - Routeboekjes SLO;
Site SLO: www.slo.nl
De methode geeft ook differentiatie aan, maar dat is gericht op tempo. De routeboekjes van SLO geven andere opdrachten aan!
Kinderen maken wel de toets.
 - Extra materiaal
Zie hand-out

Kien materialen: kinderen maken dit zelfstandig, maar advies is om kinderen die verrijken, samen te laten werken.

Vraag: Wat doen we met kinderen die verrijken en minder goed scoren op een ander vakgebied? Mogen deze kinderen in de rekentijd ander werk maken? Hier moeten we nog een schoolafpraak over maken.

6. Huiswerkopdracht

Kies één leerling uit je klas voor wie compacten en verrijken goed zou zijn. Werk voor dit kind 1 blok van Pluspunt uit zodat jezelf, maar ook het kind, ervaring kan opdoen met dit onderwerp.

Zie hand-out (leerkracht groep 1/2 krijgt een andere opdracht)

De bevindingen formuleer je voor de leerling en voor jezelf.

Je mag dit routeboekje zelf uitprinten (staat onder start docenten),

Kom je er niet uit, dan mag je het aan Marijke navragen.

Kien:

klapper groep 5: groep 5 en 6

Klapper groep 8: groep 7 en 8

Groep 4 mag uit de klapper van 5 pakken.

Je mag zelf kijken welk onderwerpen je gebruikt van Kien.

Suus stuurt een mailtje binnen dynamiek om navraag te doen naar de specifieke kleutermaterialen voor verrijken.

In de vergadering van 7 februari blikken we terug op deze ervaring, zowel op je eigen ervaring maar ook hoe de desbetreffende leerling het ervaren heeft. Tevens gaan we in deze vergadering verder in op het signaleren van kinderen waar compacten en verrijken goed voor zou zijn.

7. Rondvraag en sluiting

- welke ideeën zijn er voor constructieve en ontdekkactiviteiten?
blokken bouwen, met sigaretten bouwen, techniek, Kien heeft ook ideeën.
- Mag je ook compacten/ verrijken met iemand die een verlegde leerlijn naar boven heeft waarbij de stof nog te gemakkelijk is?
Ja, dit is mogelijk.

1.4.5 AGENDA 13 DECEMBER 2010 BOUWOVERLEG 3-8

Bouwoverleg 3-8 Agenda	Datum: 13 december 2010 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Hanneke
---------------------------	---

1. Opening.
2. Notulen vorig bouwoverleg.
3. Verbeteringstraject rekenonderwijs.
Maatwerk:
Uitslag enquête bespreken
Aandachtspunten/ Actiepunten bespreken
Automatiseren:
Wat doe je aan automatiseren (van de telrij): hoe ziet dit er concreet uit?
Kijken naar verbeteringspunten> koppeling naar coöperatieve werkvormen. Samen gaan we oefeningen bedenken om automatiseren te verbeteren.
Wat zijn de doelen wat betreft rekenen groep 1/2
Er komen observaties in de klassen om te kijken hoe automatiseren vorm krijgt in de lessen (eventueel video-opname)
4. Spelling in Beeld.
Wie maakt gebruik van het spel “spellingspoor” van de methode?
Hoe wordt dit spel ingezet?
Welke mogelijkheden zijn er om dit spel in groep 4B / 5 meer in te zetten?
5. LOVS
Als kinderen buiten de toetskalender om getoetst worden, heb je meer toetsresultaten.
Wat doen we met deze resultaten?
Kan ik een kind tweemaal dezelfde taak van een toets laten maken en beide resultaten terugzien?
6. Lekker lezen
nieuw organisatiemodel waarin leesgroep 3 1x per week gerichte instructie krijgt.

1.4.6 ENQUETE “ MAATWERK REKENEN”

In het bouwoverleg van 31 mei hebben we afspraken gemaakt over de inzet van Maatwerk. Met deze enquête wil ik de inzet en het gebruik van maatwerk helder krijgen. Vullen jullie de enquête in? Indien nodig mag je meer antwoorden invullen!

- 1) Ik zet Maatwerk in tijdens de rekenlessen:

☐ Ja

☐ Nee

- 2) Als ik Maatwerk gebruik zet ik zowel de kopieerbladen als het computerprogramma in:

☐ Ja

☐ Nee

☐ Wisselend

- 3) Ik zet Maatwerk in bij kinderen die voor CITO rekenen/ wiskunde een E-score of twee keer een D-scores halen

☐ Ja

☐ Ik zet Maatwerk preventief in

☐ Ik zet Maatwerk als verrijkingsstof in

☐ Als totaalprogramma voor een kind met een eigen leerling

- 4) Ik zet Maatwerk in tijdens:

☐ De zelfstandige rekenlessen

☐ Het zelfstandig werken (weektaak)

☐ Onder het BAVI lezen (de leerling leest namelijk goed)

☐ Op een ander moment namelijk: _____

- 5) Ik heb nog de volgende vragen over Maatwerk:

- 6) Ik heb de volgende aandachts/ actiepunten voor het werken met Maatwerk:

1.4.7 NOTULEN 13 DECEMBER 2010 BOUWOVERLEG 3-8

Bouwoverleg 3-8 Notulen	Datum: 13 december 2010 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Hanneke
----------------------------	---

- 1 Opening.
- 2 Notulen vorig bouwoverleg → Desireé gaat op zoek naar een sociogram in plaats van de leerlingsscol.
- 3 Verbeteringstraject rekenonderwijs.
 - Maatwerk:
 1. Uitslag enquête bespreken:
Groep 3/4 gebruikt maatwerk zo goed als niet. Af en toe een werkblad voor groep 4 op de weektaak die aansluit bij wat er in de methode naar voren komt. Groep 4/5 gebruikt zowel het computerprogramma als de kopieerbladen. Groep 6/7 gebruikt alleen de kopieerklapper. Groep 7/8 gebruikt zowel de kopieerklapper als het computerprogramma.
 2. Aandachtspunten/ Actiepunten bespreken
 - Een aandachtspunt vanuit theorie is dat er voor een kind tijd vrijgemaakt moet worden los van de rekentijd. Dit is niet altijd mogelijk. Er is afgesproken dat kinderen het minimumprogramma maken en daarna aan maatwerk werken. Dit lukt in groep 6/7/8. Wanneer dit niet lukt wordt er tijd vrij gemaakt tijdens vakken waar het goed in is. Als dit ook echt niet lukt, kun je in overleg met Marijke kiezen voor het minimumminimumprogramma.
 - Je kunt maatwerk preventief inzetten wanneer blijkt dat kinderen een bepaalde strategie niet beheersen. Hierbij moet je er wel op letten dat je wat betreft strategie aansluit bij wat het kind al kent en prettig vindt.
 - Woensdag 5 januari geeft Marijke voor diegene die er behoefte aan hebben extra uitleg over het computerprogramma van Maatwerk.
 - Automatiseren:
 - Wat doe je aan automatiseren (van de telrij): hoe ziet dit er concreet uit?
 - 3/4: Doet wat de methode aangeeft.
 - 4/5: Het komt niet altijd uit. Groep 4 laat ze 10-tallen hardop zeggen tegen een maatje of laat de 10-tallen leggen. Dit doet Ria zowel bij de gele les als bij de blauwe les. Groep 5 schrijft de tafeltjes op. Ze geeft ook de sommen die de methode aangeeft.
 - 6/7: Deze kinderen krijgen af en toe een blad met sommen (+, - en x). De kinderen moeten zoveel mogelijk van een rij maken in een minuut. Ook wordt hier in de groep gedaan wat er in de methode staat.
 - 7/8: Af en toe wordt er een spelletje gedaan waarin de tafels naar voren komen. Ook wordt er gedaan wat in de methode staat. Jorn, Jacky, Jur en Tamara hebben een extra klapper waarin ze automatiseren oefenen. Voor Jorn en Jacky is dit vier keer per week tijdens lezen, voor Tamara alleen op dinsdagmorgen.
 - Kijken naar verbeteringspunten> koppeling naar coöperatieve werkvormen. Samen gaan we oefeningen bedenken om automatiseren te verbeteren.
Deze week (week voor Kerst) gaan we in een groep bij een les een coöperatieve werkvorm uitvoeren die aansluit bij het stuk automatiseren dat de kinderen nodig hebben in deze les.
 1. Wat zijn de doelen wat betreft rekenen groep 1/2
 2. Er komen observaties in de klassen om te kijken hoe automatiseren vorm krijgt in de lessen (eventueel video-opname).
Hierbij is de opdracht dat je iedere week voor 1 groep kijkt naar het automatiseren in een les en dat je daar een coöperatieve werkvorm bij maakt. Het is belangrijk dat je een structuur kiest die we met z'n allen hebben afgesproken met Mat. Marijke komt bij iedereen in de klas kijken om te zien hoe je dit vormgeeft.

Borgen:

Dit is belangrijk voor Marijke, maar ook voor de doorgaande lijn in de school. De opdracht hiervoor is dat je in je methode op zoek gaat naar een doel m.b.t. automatiseren, zodat we hier schoolafspraken over kunnen maken. We hebben de volgende afspraak gemaakt:

- *Linda kijkt naar groep 3*
- *Marijke kijkt naar groep 4*
- *Ria kijkt naar groep 5*
- *Dré kijkt naar groep 6*
- *Joyce kijkt naar groep 7*
- *Hanneke kijkt naar groep 8*

4 Spelling in Beeld.

Wie maakt gebruik van het spel “spellingspoor” van de methode?

Hoe wordt dit spel ingezet?

Welke mogelijkheden zijn er om dit spel in groep 4B / 5 meer in te zetten?

5 LOVS

Als kinderen buiten de toetskalender om getoetst worden, heb je meer toetsresultaten.

Wat doen we met deze resultaten?

Kan ik een kind tweemaal dezelfde taak van een toets laten maken en beide resultaten terugzien?

Antwoord:

Ja, dat kan. Doorloop daarvoor de volgende stappen:

Voer het resultaat voor toets x taak y in en druk op Bewaren.

Ga naar Plannen en plan toets x taak y opnieuw voor deze leerling.

Voer het resultaat voor toets x taak y in en druk op Bewaren.

Bij sommige rapporten ziet u alleen het resultaat van de laatste afnamedatum (voer altijd de juiste afnamedatum in bij Resultaten invoeren!) zoals Groepsrapport grafisch en Groepsoverzicht. Bij andere rapporten, zoals (alternatief) Leerlingrapport ziet u beide resultaten.

Let op: wilt u meerdere taken van één leerling achter elkaar invoeren, druk dan tussentijds altijd op Bewaren!23/03/2009

6 Lekker lezen

nieuw organisatie-model waarin leesgroep 3 1x per week gerichte instructie krijgt.

Opmerking:

Let er op of alles goed gepland staat in CITO LOVS wanneer je in januari de toetsen gaat plannen en invoeren.

1.4.8 AGENDA 17 JANUARI 2011 BOUWOVERLEG 3-8

Bouwoverleg 3-8 Agenda	Datum: 17 januari 2011 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Ria Baas Plaats: aula
---------------------------	---

1. Opening.
2. Notulen vorig bouwoverleg d.d. 13 december 2010
3. Gesprekscyclus advisering groep 8 (30 minuten)
Hanneke en Pieter hebben dit onderdeel voorbereid.

Doel: vaststellen van een gesprekscyclus advisering groep 8 waarbij rekening gehouden wordt met de inbreng van de leerlingen..

4. Verbetertraject rekenonderwijs (1 uur)

Onderdeel: automatiseren verbeteren middels coöperatieve werkvormen.

Marijke presenteert de observaties (d.m.v. beeldmateriaal).

Leerkrachten geven zelf het doel van de les en de gekozen werkvorm aan.

Leerkrachten noteren voor zichzelf "wat werkt goed voor mij".

Vervolgens wordt dit met een coöperatieve werkvorm aan elkaar verteld.

I.v.m. de borging wordt nog een ronde klassenconsultatie georganiseerd.

In samenwerking met Marijke wordt een schema opgesteld.

Dit vindt plaats in de maanden februari en maart op de dagen maandag en vrijdag.

Onderdeel: automatiseringsdoelen per groep vaststellen.

Ieder geeft het doel per groep aan.

We zetten de lijn groep 3 t/m groep 8 samen uit.

We stellen de automatiseringsdoelen vast, 20 januari vullen Desirée en Suus deze aan met de doelen voor groep 1 en 2.

5. Rondvraag.
6. Sluiting.

1.4.9 NOTULEN 17 JANUARI 2011 BOUWOVERLEG 3-8

Bouwoverleg 3-8 Notulen	Datum: 17 januari 2011 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Ria Aanwezig: Marijke, Hanneke, Linda, Dré, Joyce, Ria. Later schuift Desirée bij.
----------------------------	---

1. Opening door Marijke.
2. De notulen van 13 december 2010 worden zonder op- of aanmerkingen vastgesteld.
3. Gesprekscyclus advies groep 8

Hanneke heeft samen met Pieter 10 punten op een rij gezet, teneinde op een degelijke manier tot een adviesgesprek te komen. We lezen hem door en brengen een aantal kleine wijzigingen aan in de tekst. Hanneke past de tekst aan en zal deze opslaan bij *algemeen* en *afspraken* met als titel **adviesprocedure**.

4. Automatiseren verbeteren middels coöperatieve werkvormen.

Marijke inventariseert het gebruik van coöperatieve werkvormen n.a.v. de afspraak om er elke week één te doen in je groep. In de meeste groepen is het gelukt om met enige regelmaat een coöperatieve werkvorm(CW) over automatiseren toe te passen.

Daarna bekijken we de CW-en die door Marijke zijn gefilmd in de klassen. Bij groep 7/8 “puzzel”, groep 6/7 “Zoek iemand die”, bij groep 4/5 en groep 3 /4 de werkvorm “tweetal coach”. Met de werkvorm “zoek iemand die” bespreken we de goede punten en de tips die we voor elkaar hebben.

Aanbevelingen:

Benoem de werkvormen bij naam, en toon picto.

Doe de CW-en die we hebben afgesproken.

We verzamelen het gebruikte materiaal in een digitaal mapje. (Marijke maakt dat mapje)

Aantekeningen maken (met potlood) in de handleiding, over de werkvormen die je gebruikt.

Bij voordoen meteen leerlingen mee laten doen. (tijdswinst)

Uitgebreid voorbeeld niet altijd nodig.

I.v.m. de borging van het geleerde wordt een klassenconsultatie georganiseerd. Er zal een schema worden opgesteld samen met Marijke. (in februari en Maart op maandag en vrijdag.)

Automatiseringsdoelen per groep vaststellen is niet gebeurd.

Dit is dus de nieuwe huiswerkopdracht, moet 17 februari ingeleverd worden!

Dus: Voor de doorgaande lijn in de school is de opdracht dat je hiervoor in je methode op zoek gaat naar een doel m.b.t. automatiseren, zodat we hier schoolafspraken over kunnen maken. Dus:

- *Linda kijkt naar groep 3*
- *Marijke kijkt naar groep 4*
- *Ria kijkt naar groep 5*
- *Dré kijkt naar groep 6*
- *Joyce kijkt naar groep 7*
- *Hanneke kijkt naar groep 8*

5. Niemand heeft iets voor de rondvraag, Marijke sluit de vergadering.

1.4.10 AGENDA 7 FEBRUARI 2011 LEERLINGENZORG

Vergadering Leerlingenzorg Agenda	Datum: 7 februari 2011 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Joyce
--------------------------------------	--

1. Opening.
2. Notulen laatste vergadering.
4 november 2011.
3. Aan de bovenkant de zorg verbeteren d.m.v. compacten en verrijken
 - Middels de werkvorm tafelrondje gaan we de volgende zaken bespreken en noteren:
 - We gaan bespreken hoe de leerlingen die gewerkt hebben met compacten en verrijken het ervaren hebben. Ervaringen zowel op het werken met het routeboekje als met het werken met verrijkingsmateriaal
 - We gaan bespreken hoe de leerkrachten het werken met compacten en verrijken ervaren hebben. Ervaringen zowel op het werken met het routeboekje als met het werken met verrijkingsmateriaal. Denk hierbij ook aan het signaleren: Welke criteria heb je hierbij gehanteerd? Verder bespreken we het organisatorische aspect: de tijdsinvestering en de uitvoering in een combinatiegroep.
 - Probeer samen tot een keuze te komen op de vraag: Gaan we op Basisschool De Klimboom compacten en verrijken in de rekenlessen toepassen om voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben het aanbod te verbeteren?
 - Elk tweetal presenteert de gezamenlijke ervaringen aan de groep en sluit af met de keuze rondom compacten en verrijken.

Afhankelijk van de keuze die we als team maken bespreken we de volgende onderwerpen:

 - We formuleren samen schoolafspraken:
 - In welke groepen gaan we de rekenlessen verrijken en in welke groepen gaan we compacten en verrijken?
 - Welke criteria spreken we af als signalering voor kinderen die gaan werken met (compacten en) verrijken?
Hiermee maken we een eerste signaleringslijst die we gaan inzetten, deze lijst evalueren we volgend schooljaar.
 - Wanneer maken we de overstap van (compacten en) verrijken naar een verlegde leerlijn naar boven?
 - Welke verrijkingsmaterialen gaan we inzetten?
Ook hierbij komen we tot een eerste keuze van materialen die we volgend schooljaar gaan evalueren.
 - Bij een negatieve keuze gaan we bekijken welke belemmeringen er zijn op inhoudelijk of organisatorisch gebied. Als we tot de conclusie komen dat deze zaken niet op te lossen zijn dan gaan we ons afvragen hoe we ons aanbod kunnen verbeteren voor kinderen die meer uitdaging nodig hebben.
4. Rondvraag.
5. Sluiting.

Hier zijn we tevreden over:	Hier zijn we niet tevreden over:
Leerling Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met verrijkingsmateriaal. Vraag je ook af of de inhoud van het verrijkingsmateriaal aansluit bij de kinderen en of deze manier van werken de motivatie vergroot bij de kinderen.	Leerling Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met verrijkingsmateriaal. Vraag je ook af of de inhoud van het verrijkingsmateriaal aansluit bij de kinderen en of deze manier van werken de motivatie vergroot bij de kinderen.
Leerling	Leerling
Leerkracht Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met het verrijkingsmateriaal, signaleringcriteria en organisatie.	Leerkracht Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met het verrijkingsmateriaal, signaleringcriteria en organisatie.
Leerkracht	Leerkracht
Gaan we op Basisschool De Klimboom compacten en verrijken in de rekenlessen toepassen om voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben het aanbod te verbeteren?	Gaan we op Basisschool De Klimboom compacten en verrijken in de rekenlessen toepassen om voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben het aanbod te verbeteren?

Voorstel signaleringslijst

Welke kinderen gaan op basisschool de Klimboom (compacten en) verrijken

1. Resultaten CITO-toetsen moeten goed zijn (CITO toets A / A-hoog)
2. Resultaten methode gebonden toetsen moeten goed zijn (80% norm of hoger)
3. Resultaat TTR moet goed zijn (DLE op niveau)
4. De leerling laat bij voorgaande blokken zien dat hij / zij veel verrijking van Pluspunt af kan krijgen
5. Observatie rekenles
6. Resultaten opdrachtenboek / werkboek
7. Leerling moet geen voldoening meer vinden in “meer van hetzelfde”
8. Taakwerkhouding moet goed zijn (A-scores bij motivatie, werktempo, zelfstandigheid, concentratie en werkverzorging)
9. Informatie van voorgaande leerkrachten

1.4.11 NOTULEN 7 FEBRUARI 2011 LEERLINGENZORG

Vergadering Leerlingenzorg Notulen	Datum: 7 februari 2011 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Joyce
---------------------------------------	--

1. Opening.
*Komende woensdag (9 februari 2011) kunnen de laptops en vaste computers van de kinderen niet worden gebruikt.
16 februari kunnen de eigen vaste computers in de klassen niet worden gebruikt.*
2. Notulen laatste vergadering.
4 november 2010.
Degene die de agenda of de notulen maakt, print deze voor iedereen uit en doet deze in de postvakjes.
3. Aan de bovenkant de zorg verbeteren d.m.v. compacten en verrijken
 - Middels de werkvorm tafelrondje gaan we de volgende zaken bespreken en noteren: *Zie schema hieronder.*
 - We gaan bespreken hoe de leerlingen die gewerkt hebben met compacten en verrijken het ervaren hebben. Ervaringen zowel op het werken met het routeboekje als met het werken met verrijkingsmateriaal
 - We gaan bespreken hoe de leerkrachten het werken met compacten en verrijken ervaren hebben. Ervaringen zowel op het werken met het routeboekje als met het werken met verrijkingsmateriaal. Denk hierbij ook aan het signaleren: Welke criteria heb je hierbij gehanteerd? Verder bespreken we het organisatorische aspect: de tijdsinvestering en de uitvoering in een combinatiegroep.
 - Probeer samen tot een keuze te komen op de vraag: Gaan we op Basisschool De Klimboom compacten en verrijken in de rekenlessen toepassen om voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben het aanbod te verbeteren?
 - Elk tweetal presenteert de gezamenlijke ervaringen aan de groep en sluit af met de keuze rondom compacten en verrijken.

Afhankelijk van de keuze die we als team maken bespreken we de volgende onderwerpen:

 - We formuleren samen schoolafspraken:
 - In welke groepen gaan we de rekenlessen verrijken en in welke groepen gaan we compacten en verrijken?
*Verrijken vanaf groep 2. Vanaf volgend jaar eventueel ook verrijken in groep 1. Compacten vanaf midden groep 4. Compacten eventueel vanaf midden groep 3 bij uitzonderingen bekijken we volgend jaar.
Ook kinderen die alleen gaan verrijken goed signaleren.*
 - Welke criteria spreken we af als signalering voor kinderen die gaan werken met (compacten en) verrijken?
Hiermee maken we een eerste signaleringslijst die we gaan inzetten, deze lijst evalueren we volgend schooljaar.
Zie signaleringslijst hieronder.
 - Wanneer maken we de overstap van (compacten en) verrijken naar een verlegde leerlijn naar boven?
Verplaatst naar volgende vergadering.
 - Welke verrijkingsmaterialen gaan we inzetten?
Ook hierbij komen we tot een eerste keuze van materialen die we volgend schooljaar gaan evalueren.
Verplaatst naar volgende vergadering.
 - Bij een negatieve keuze gaan we bekijken welke belemmeringen er zijn op inhoudelijk of organisatorisch gebied. Als we tot de conclusie komen dat deze zaken niet op te lossen zijn dan gaan we ons afvragen hoe we ons aanbod kunnen verbeteren voor kinderen die meer uitdaging nodig hebben.
N.v.t.

4. Rondvraag.
*Vanaf nu gelden de nieuwe regels.
 De nieuwe routeboekjes zijn te vinden op het netwerk.*
5. Sluiting.

Hier zijn we tevreden over:	Hier zijn we niet tevreden over:
Leerling Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met verrijkingsmateriaal. Vraag je ook af of de inhoud van het verrijkingsmateriaal aansluit bij de kinderen en of deze manier van werken de motivatie vergroot bij de kinderen.	Leerling Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met verrijkingsmateriaal. Vraag je ook af of de inhoud van het verrijkingsmateriaal aansluit bij de kinderen en of deze manier van werken de motivatie vergroot bij de kinderen.
<u>Onderbouw:</u> Motivatieverhogend in een groepje, ze pakken nu ook zelf de materialen. <u>Middenbouw:</u> Kinderen zijn enthousiast. Andere kinderen zouden het ook wel willen. Opzet routeboekje is duidelijk voor de kinderen en de leerkracht. De kinderen kunnen elkaar veel helpen. <u>Bovenbouw:</u> Kinderen zijn erg enthousiast en het sluit aan bij hun behoeften. Niet meer van hetzelfde.	<u>Onderbouw:</u> <u>Middenbouw:</u> Kunnen andere kinderen die het willen het ook? Criteria zijn nog niet helder genoeg. Werkhouding moet ook goed zijn (zelfstandigheid). Ook opletten wanneer ze wel of niet mee moeten doen. <u>Bovenbouw:</u>
Leerkracht Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met het verrijkingsmateriaal, signaleringcriteria en organisatie.	Leerkracht Denk aan het werken met het routeboekje, het werken met het verrijkingsmateriaal, signaleringcriteria en organisatie.
<u>Onderbouw:</u> Signalering niet echt lastig. <u>Middenbouw:</u> De leerkracht kan eigen draai geven aan routeboekje. <u>Bovenbouw:</u> Het routeboekje wijst voor zich. Er wordt echt wat gevraagd. Het is goed te doen in een combinatieklas in de bovenbouw.	<u>Onderbouw:</u> Lastig bij signalering: de kinderen geven zelf aan dat ze meer willen. Alle kinderen observeren? Stappen verduidelijken. Over het aantal verrijkingsmaterialen nog niet tevreden. Eerst zien wat het is voordat je het aanschaft. <u>Middenbouw:</u> Er is instructie nodig. Ook verrijking met werkhoeken (klokken of bouwen). Is dat mogelijk? Is er verrijkingsstof voor groep 3? <u>Bovenbouw:</u> De kinderen moeten wel bereikbaar zijn om andere kinderen uitleg te geven. Goed in de gaten houden of het ook echt lukt. Wanneer gaat een kind verrijken?
Gaan we op Basisschool De Klimboom compacten en verrijken in de rekenlessen	Gaan we op Basisschool De Klimboom compacten en verrijken in de rekenlessen

toepassen om voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben het aanbod te verbeteren?	toepassen om voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben het aanbod te verbeteren?
<u>Onderbouw:</u> X	<u>Onderbouw:</u>
<u>Middenbouw:</u> X	<u>Middenbouw:</u>
<u>Bovenbouw:</u> X	<u>Bovenbouw:</u>

Signaleringslijst groep 3-8

Welke kinderen gaan op basisschool de Klimboom (compacten en) verrijken

1. Resultaten CITO-toetsen moeten goed zijn (CITO toets A / A-hoog)
2. Resultaten methode gebonden toetsen moeten goed zijn (80% norm of hoger) dit na elk blok opnieuw bekijken
3. Resultaat TTR moet goed zijn (DLE op niveau)
4. De leerling laat bij voorgaande blokken zien dat hij / zij veel verrijking van Pluspunt af kan krijgen
5. Observatie rekenles, leerling moet geen voldoening meer vinden in 'meer van hetzelfde', leerling kan zonder hulpmiddelen
6. Resultaten opdrachtenboek / werkboek
7. Taakwerkhouding moet goed zijn, met name zelfstandigheid
8. Informatie van voorgaande leerkrachten
9. Gesprek met desbetreffende leerling over voorstel verrijking (compacten)

Signaleringslijst groep 1-2

1. Resultaten CITO-toetsen moeten goed zijn (CITO toets A / A-hoog)
2. Observatie rekenactiviteiten, leerling moet geen voldoening meer vinden in 'meer van hetzelfde'
3. Resultaten rekenwerkjes
4. Taakwerkhouding moet goed zijn, met name zelfstandigheid.
5. Informatie van voorgaande leerkrachten
6. Gesprek met desbetreffende leerling over voorstel verrijking (compacten)

1.4.12 AGENDA 18 APRIL 2011 LEERLINGENZORG

Vergadering Leerlingenzorg Agenda	Datum: 18 april 2011 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Linda (deze vergadering is geruild met de ICT- bespreking van 14 april)
--------------------------------------	---

1) Opening.

2) Notulen laatste vergadering 07-02-2011

3) Terugblik verbeteringstraject rekenonderwijs

- Zijn de doelen bereikt die in het begin van het schooljaar zijn opgesteld?

Het rekenonderwijs wordt verbeterd door:

- Aan de bovenkant te (compacten en) verrijken;
- Aan de onderkant "Maatwerk rekenen" in te zetten;
- Meer aandacht te geven aan automatisering.

Aan de bovenkant (compacten en) verrijken:

- Er wordt in de groepen 1-8 gesignaleerd of er leerlingen in aanmerking komen voor (compacten) en verrijken middels een signaleringslijst;
- Er zijn in de groepen 4-8 leerlingen die na signalering werken met de routeboekjes van het SLO;
- Er zijn in de groepen 1-8 leerlingen die na signalering werken met verrijkingsstof.
- Leerlingen die werken met de routeboekjes van het SLO lopen een half jaar voor op het functioneringsniveau van de groep.
- Uit observaties en gesprekken die leerkrachten hebben gevoerd met leerlingen die (compacten en) verrijkingsstof aangeboden hebben gekregen blijkt dat leerlingen meer gemotiveerd zijn;

Aan de onderkant "Maatwerk rekenen" inzetten:

- Bij kinderen die uitvallen (D- of E-scores) op CITO Rekenen-wiskunde 2011 wordt Maatwerk rekenen ingezet
- Na afname van CITO Rekenen-wiskunde midden 2011 is het aantal D- en E-scores met 5% gedaald t.o.v. CITO Rekenen-wiskunde eind 2010

Meer aandacht geven aan automatisering:

- Elke leerkracht in groep 1-8 heeft twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les verwerkt.
- Na afname van de TTR jan 2011 is het aantal uitvallers met 10% gedaald t.o.v. TTR juni 2010.

Marijke verzorgt een presentatie van een half uur waarin te zien is in hoeverre de doelen behaald zijn. Tevens zal Marijke de volgende twee zaken nog navragen in de vergadering i.v.m. borging.

- Bij kinderen die uitvallen (D- of E-scores) op CITO Rekenen-wiskunde 2011 wordt Maatwerk rekenen ingezet
- Elke leerkracht in groep 1-8 heeft twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les verwerkt.

- Er zijn verschillende theorieën over succesvol veranderen. In mijn actieonderzoek heb ik gekozen voor de verandertheorie van Kotter. Hij beschrijft in 8 stappen hoe je kunt omgaan met veranderingen en crisissituaties en zo nieuwe kansen kunt creëren.

Marijke licht de 8 stappen van verandermanagement toe.

Vervolgens gaan we individueel en vervolgens middels de werkvorm rondpraat deze 8 stappen evalueren.

- Welke stappen zie je duidelijk terug?
- Welke stappen mis je?

Vervolgens blikken we terug op het gehele traject. Dit eerst individueel en vervolgens middels de vorm mix tweetalgesprek op tijd.

- Wat was erg prettig en nemen we mee in een volgend verandertraject?
- Wat zou je in een volgend verandertraject nog meenemen?

4) Rondvraag.

5) Sluiting.

1.4.13 NOTULEN 18 APRIL 2011 LEERLINGENZORG

Vergadering Leerlingenzorg Agenda	Datum: 18 april 2011 Tijd: 16:00 uur – 17:30 uur Notulist: Linda (deze vergadering is geruild met de ICT-bespreking van 14 april)
--------------------------------------	---

6) Opening.

Marijke opent de vergadering en loopt de agenda even door.

7) Notulen laatste vergadering 07-02-2011

De notulen worden vastgesteld met dank aan Joyce.

8) Terugblik verbeteringstraject rekenonderwijs

- Zijn de doelen bereikt die in het begin van het schooljaar zijn opgesteld?

Het rekenonderwijs wordt verbeterd door:

- Aan de bovenkant te (compacten en) verrijken;
- Aan de onderkant "Maatwerk rekenen" in te zetten;
- Meer aandacht te geven aan automatisering.

Aan de bovenkant (compacten en) verrijken:

- Er wordt in de groepen 1-8 gesignaleerd of er leerlingen in aanmerking komen voor (compacten) en verrijken middels een signaleringslijst;
- Er zijn in de groepen 4-8 leerlingen die na signalering werken met de routeboekjes van het SLO;
Hier werken nu 15 leerlingen van groep 4 t/m 8 mee gekeken na afname van de toets van blok 7.
- Er zijn in de groepen 1-8 leerlingen die na signalering werken met verrijkingsstof.
Hier werken nu 20 leerlingen van groep 1 t/m 8 mee, gekeken na afname van de toets van blok 7.
- Leerlingen die werken met de routeboekjes van het SLO lopen een half jaar voor op het functioneringsniveau van de groep.
14 van de leerlingen die werken met de routeboekjes hebben ook daadwerkelijk een half jaar voorsprong, 13 leerlingen hebben deze voorsprong uitgebreid, een leerling heeft de voorsprong verkleind en een leerling die de voorsprong niet had, heeft de voorsprong nu wel. Marijke vraagt zich af of we hier een doel van moeten maken. Dit doen we niet, omdat deze kinderen al een A scoren. Dit staat al beschreven in de signaleringslijst.
- Uit observaties en gesprekken die leerkrachten hebben gevoerd met leerlingen die (compacten en) verrijkingsstof aangeboden hebben gekregen blijkt dat leerlingen meer gemotiveerd zijn;
De kinderen werken graag met het routeboekje en met de materialen van Kien. Marijke vraagt nog of we Kien ook aan kunnen schaffen voor groep 4 en mogelijk groep 3. Er wordt nu met plustaak gewerkt, maar dit is te hoog gegrepen voor de kinderen.

Aan de onderkant "Maatwerk rekenen" inzetten:

- Bij kinderen die uitvallen (D- of E-scores) op CITO Rekenen-wiskunde 2011 wordt Maatwerk rekenen ingezet.
- Na afname van CITO Rekenen-wiskunde midden 2011 is het aantal D- en E-scores met 5% gedaald t.o.v. CITO Rekenen-wiskunde eind 2010.

Meer aandacht geven aan automatisering:

- Elke leerkracht in groep 1-8 heeft twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les verwerkt.
- Na afname van de TTR jan 2011 is het aantal uitvallers met 10% gedaald t.o.v. TTR juni 2010.

Marijke verzorgt een presentatie van een half uur waarin te zien is in hoeverre de doelen behaald zijn. Tevens zal Marijke de volgende twee zaken nog navragen in de vergadering i.v.m. borging.

- Bij kinderen die uitvallen (D- of E-scores) op CITO Rekenen-wiskunde 2011 wordt Maatwerk rekenen ingezet.

- Groep 3/4: ja, de kinderen die uitvallen werken met de werkbladen van maatwerk. De computer wordt nu minder ingezet.
 - Groep 4/5: ja, de leerlingen die uitvallen werken met maatwerk.
 - Groep 6/7: nee, de uitvallers rekenen in een andere groep of hebben een eigen leerlijn.
 - Groep 7/8: nee, op dit moment niet. Alleen een leerling met een eigen leerlijn.
 - Elke leerkracht in groep 1-8 heeft twee keer in de week een automatiseringsoefening in een les verwerkt.
 - Groep 3/4: groep 4 wel, groep 3 niet.
 - Groep 4/5: Ria een keer in de week en Anne waarschijnlijk ook een keer in de week.
 - Groep 6/7: dit wordt nog niet gehaald.
 - Groep 7/8: dit wordt niet gehaald..
- We zijn het er allemaal mee eens dat we hier meer aandacht aan moeten geven.*
- Afspraak: we gaan (vanaf de meivakantie) 2 keer in de week (op dinsdag en donderdag) oefenen met automatiseren. We doen dit klassikaal (met beide groepen) met een klokje. We oefenen de categoriën om de beurt, dus niet allemaal door elkaar.
- Er zijn verschillende theorieën over succesvol veranderen. In mijn actieonderzoek heb ik gekozen voor de verandertheorie van Kotter. Hij beschrijft in 8 stappen hoe je kunt omgaan met veranderingen en crisissituaties en zo nieuwe kansen kunt creëren. Marijke licht de 8 stappen van verandermanagement toe. Vervolgens gaan we individueel en vervolgens middels de werkvorm rondpraat deze 8 stappen evalueren.
 - Welke stappen zie je duidelijk terug?
 - Alle stappen zien we terug.
 - Welke stappen mis je?
- Vervolgens blikken we terug op het gehele traject. Dit eerst individueel en vervolgens middels de vorm mix tweetalgesprek op tijd.
- Wat was erg prettig en nemen we mee in een volgend verandertraject?
 - Wat zou je in een volgend verandertraject nog meenemen?
- Vanwege de tijd mailt Marijke ons deze vragen en sturen wij voor de meivakantie een reactie terug!!!
- 9) Rondvraag.
- Desiree vraagt naar de vastgestelde doelen. Marijke zet deze in de goede map.
- 10) Sluiting.
- Marijke bedankt iedereen voor de medewerking. Wij bedanken Marijke voor haar inzet!!

1.5 BIJLAGE 5

ENQUÊTE 'MAATWERK REKENEN'

In het bouwoverleg van 31 mei hebben we afspraken gemaakt over de inzet van Maatwerk. Met deze enquête wil ik de inzet en het gebruik van maatwerk helder krijgen. Vullen jullie de enquête in? Indien nodig mag je meer antwoorden invullen!

- 1) Ik zet Maatwerk in tijdens de rekenlessen:

☐ Ja

☐ Nee

- 2) Als ik Maatwerk gebruik zet ik zowel de kopieerbladen als het computerprogramma in:

☐ Ja

☐ Nee

☐ Wisselend

- 3) Ik zet Maatwerk in bij kinderen die voor CITO rekenen/ wiskunde een E-score of twee keer een D-scores halen

☐ Ja

☐ Ik zet Maatwerk preventief in

☐ Ik zet Maatwerk als verrijkingsstof in

☐ Als totaalprogramma voor een kind met een eigen leerling

- 4) Ik zet Maatwerk in tijdens:

☐ De zelfstandige rekenlessen

☐ Het zelfstandig werken (weektaak)

☐ Onder het BAVI lezen (de leerling leest namelijk goed)

☐ Op een ander moment namelijk: _____

- 5) Ik heb nog de volgende vragen over Maatwerk:

- 6) Ik heb de volgende aandachts/ actiepunten voor het werken met Maatwerk:

1.6 BIJLAGE 6

SIGNALERINGSLIJSTEN

1.6.1 SIGNALERINGSLIJST GROEP 3-8

1. Resultaten CITO-toetsen moeten goed zijn (CITO toets A / A-hoog)
2. Resultaten methode gebonden toetsen moeten goed zijn (80% norm of hoger) dit na elk blok opnieuw bekijken
3. Resultaat TTR moet goed zijn (DLE op niveau)
4. De leerling laat bij voorgaande blokken zien dat hij / zij veel verrijking van Pluspunt af kan krijgen
5. Observatie rekenles, leerling moet geen voldoening meer vinden in 'meer van hetzelfde', leerling kan zonder hulpmiddelen
6. Resultaten opdrachtenboek / werkboek
7. Taakwerkhouding moet goed zijn, met name zelfstandigheid
8. Informatie van voorgaande leerkrachten
9. Gesprek met desbetreffende leerling over voorstel verrijking (compacten)

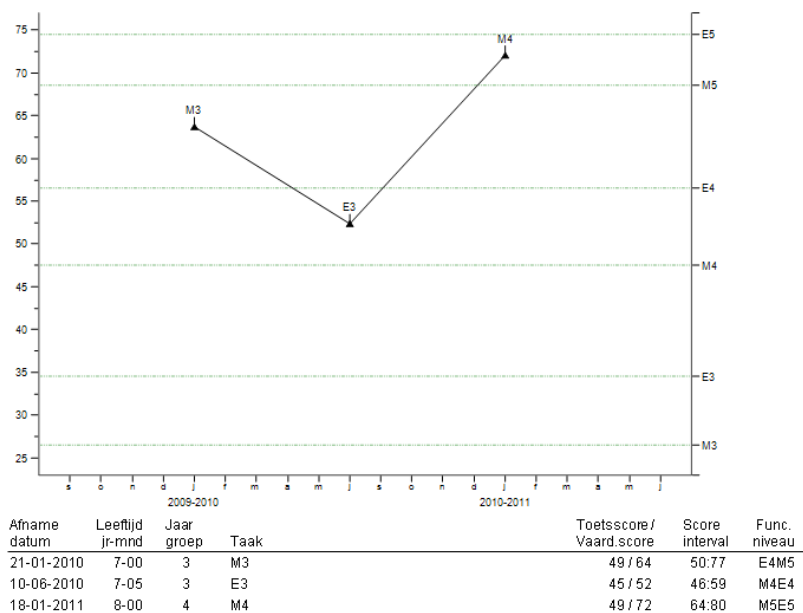
1.6.2 SIGNALERINGSLIJST GROEP 1-2

1. Resultaten CITO-toetsen moeten goed zijn (CITO toets A / A-hoog)
2. Observatie rekenactiviteiten, leerling moet geen voldoening meer vinden in 'meer van hetzelfde'
3. Resultaten rekenwerkjes
4. Taakwerkhouding moet goed zijn, met name zelfstandigheid.
5. Informatie van voorgaande leerkrachten
6. Gesprek met desbetreffende leerling over voorstel verrijking (compacten)

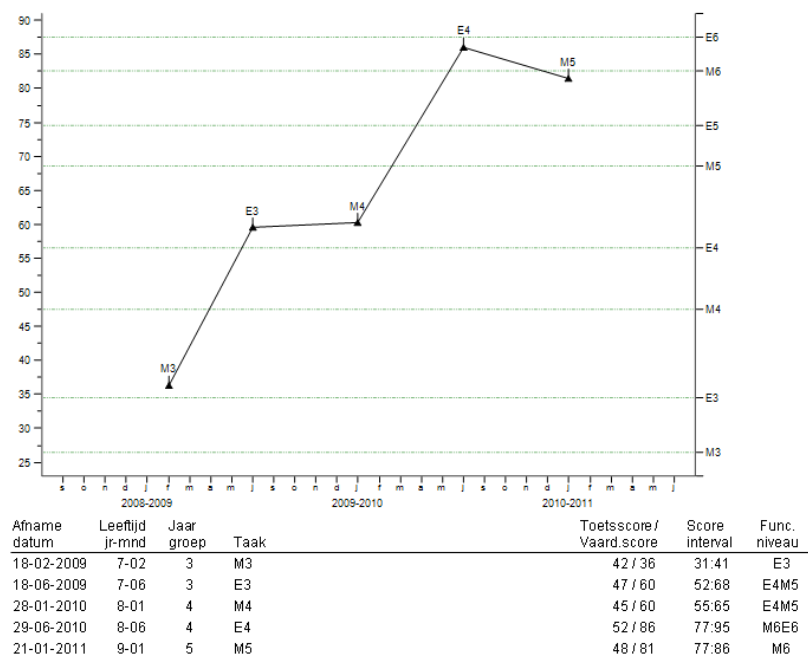
1.7 BIJLAGE 7

FUNCTIONERINGSNIVEAU VAN LEERLINGEN DIE WERKEN MET ROUTEBOEKJES SLO

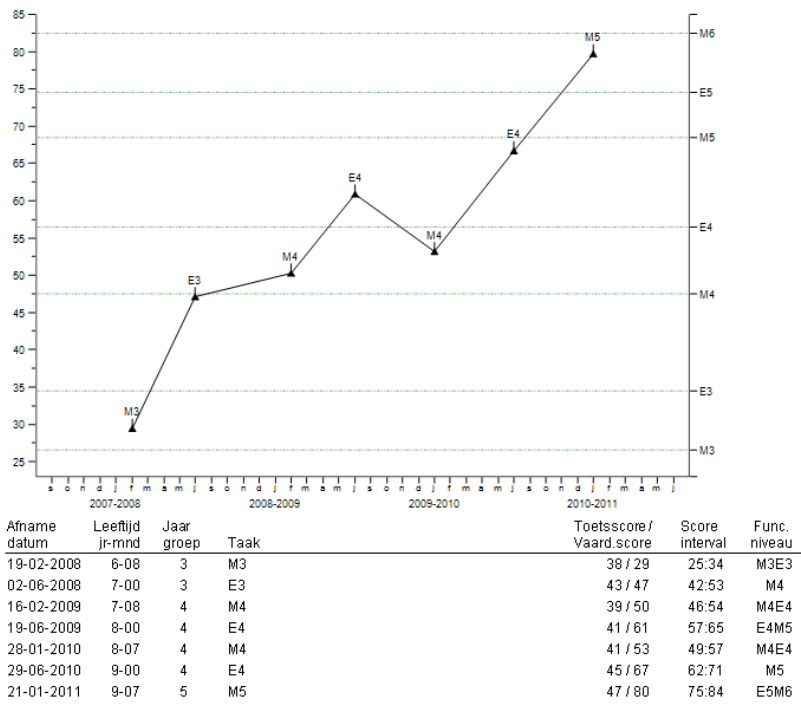
1.7.1 LEERLING 1

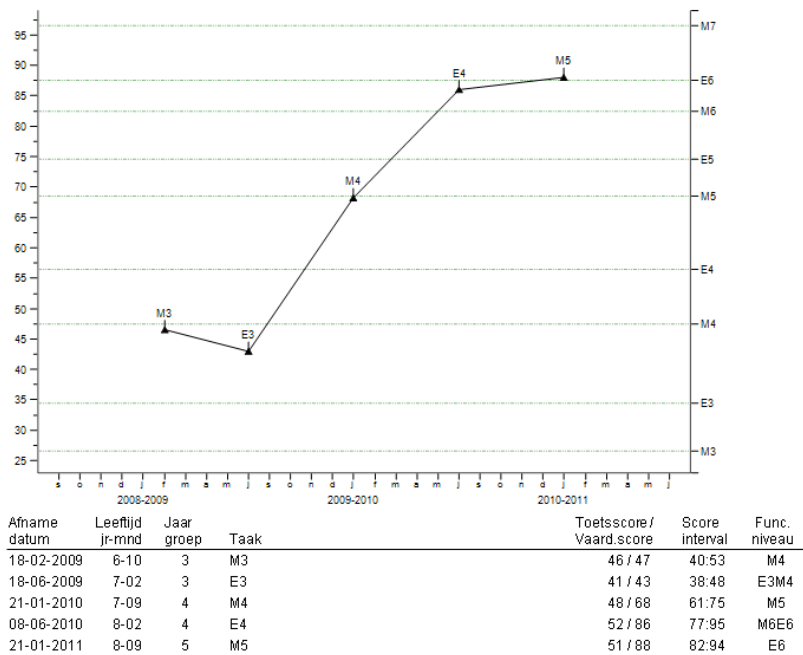
1.7.2 LEERLING 2

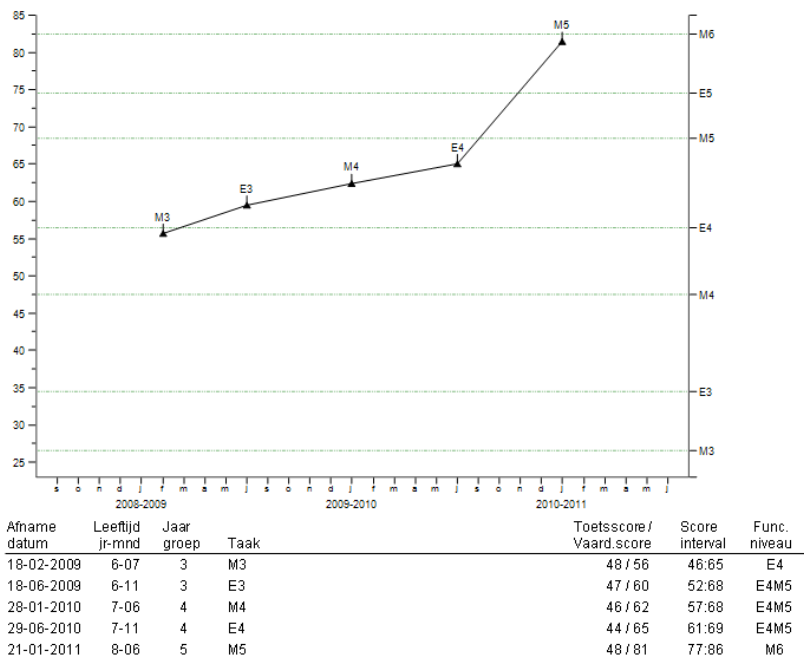
1.7.3 LEERLING 3

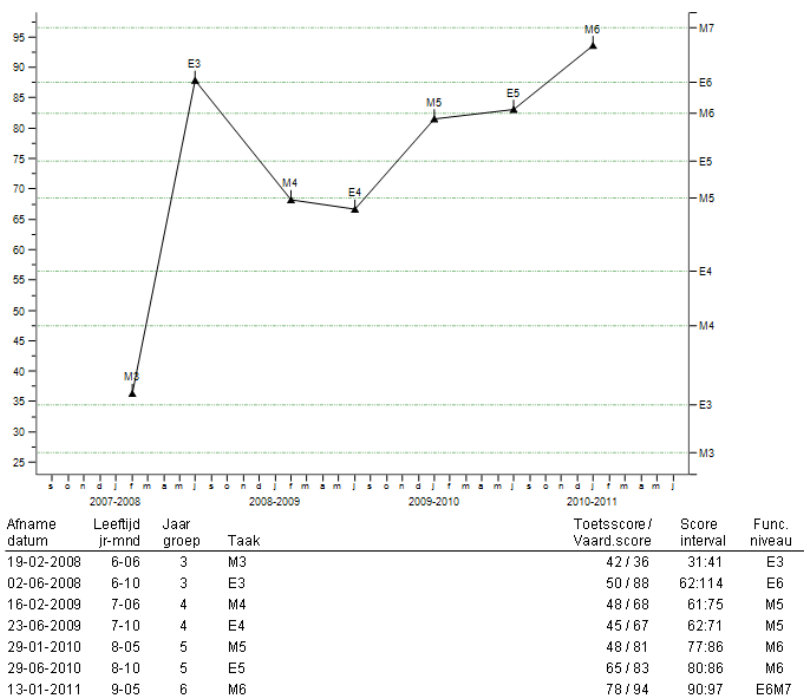
1.7.4 LEERLING 4

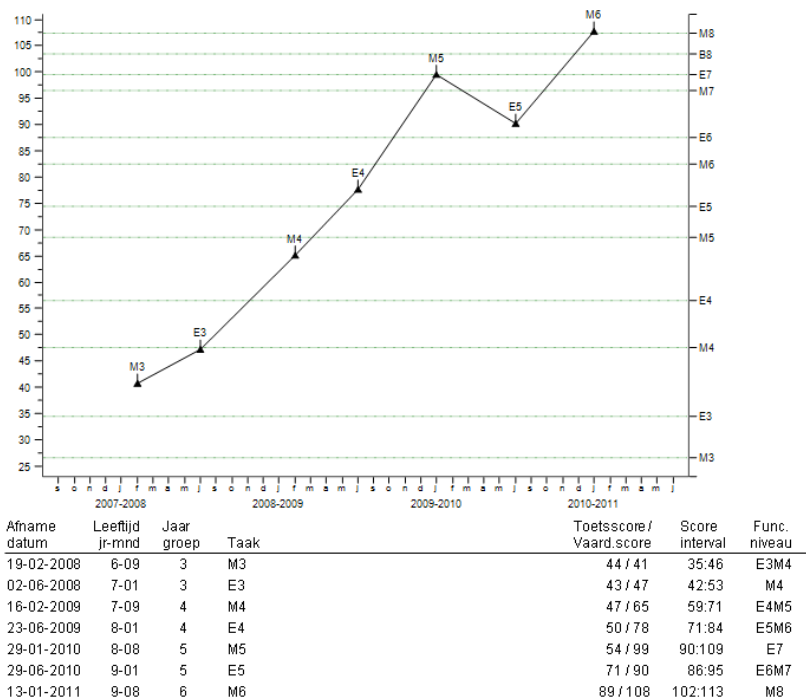
1.7.5 LEERLING 5

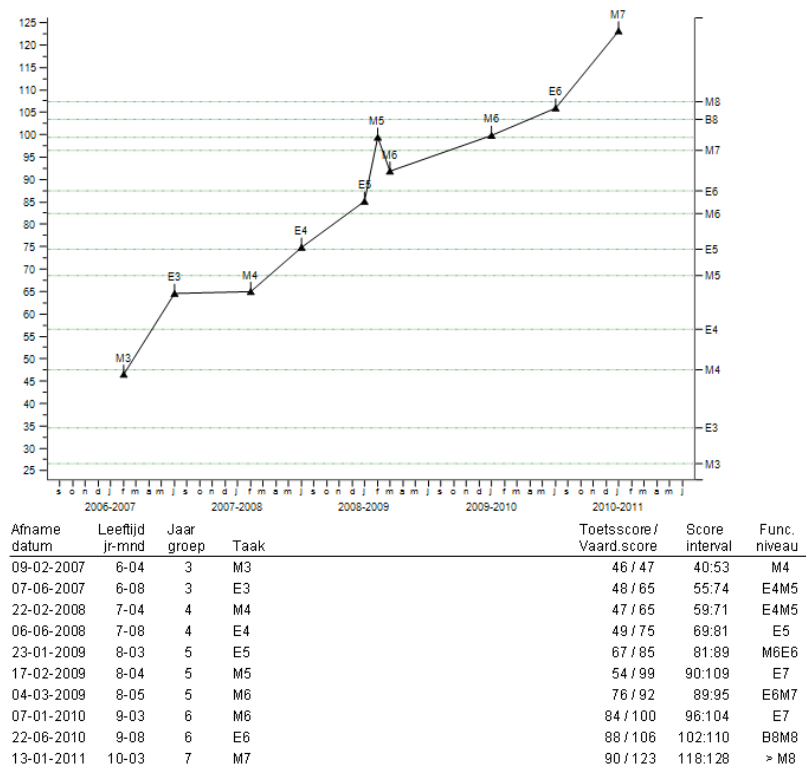
1.7.6 LEERLING 6

1.7.7 LEERLING 7

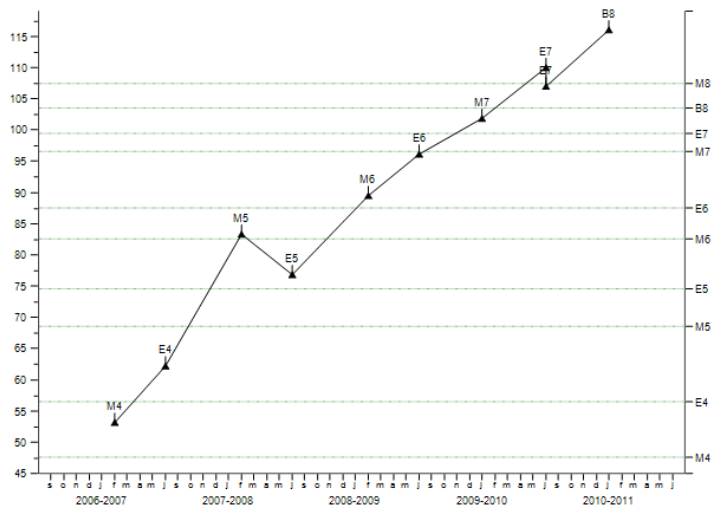
1.7.8 LEERLING 8

The graph illustrates the industrial production index over a five-year period. The index shows a significant recovery in 2008 after a dip in 2007, followed by a period of relative stability in 2009, and then a strong upward trend through 2010 and 2011.

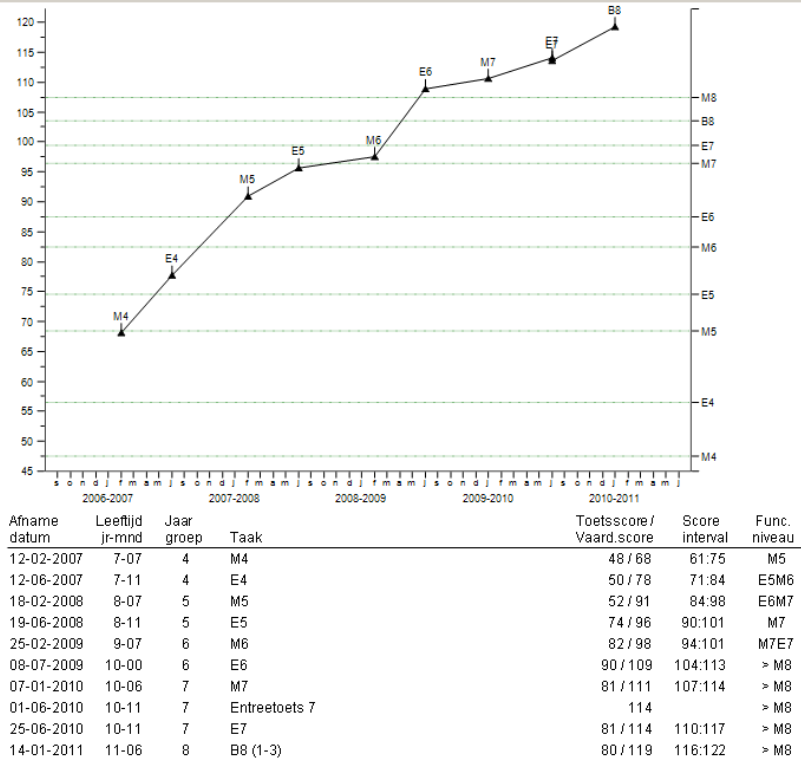
Year	Index Value (approx.)	Label
2006-07	55	M3
2007-08	52	E9
2008-09	102	M4
2009-10	94	E4
2010-11	95	M5
2011-12	95	E5
2012-01	95	M6
2012-02	108	E6
2012-03	115	M7
2012-04	118	E7
2012-05	125	M8

1.7.10 LEERLING 10

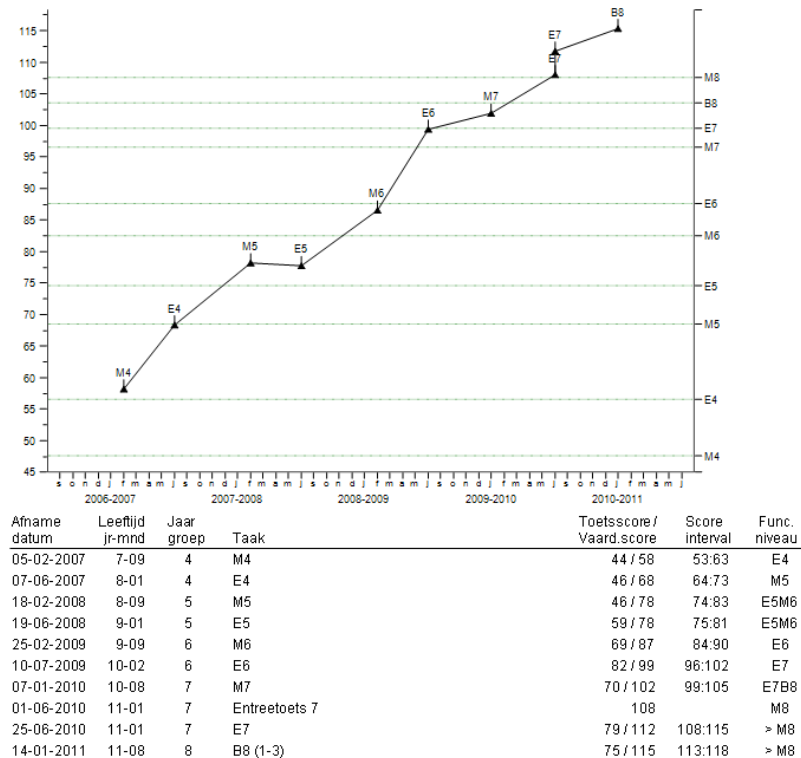

Basisschool
De Klimboom

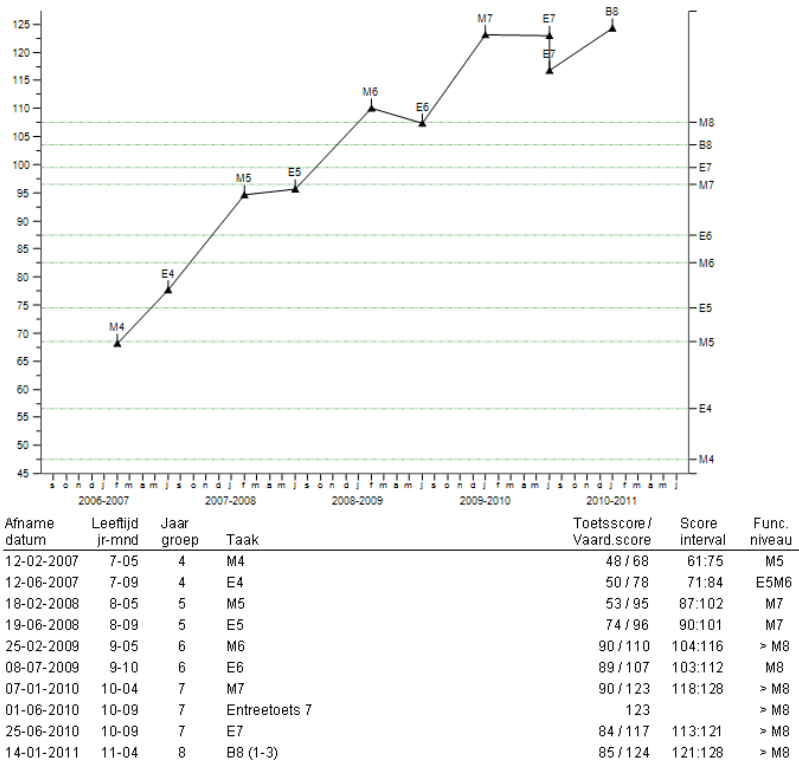
1.7.11 LEERLING 11

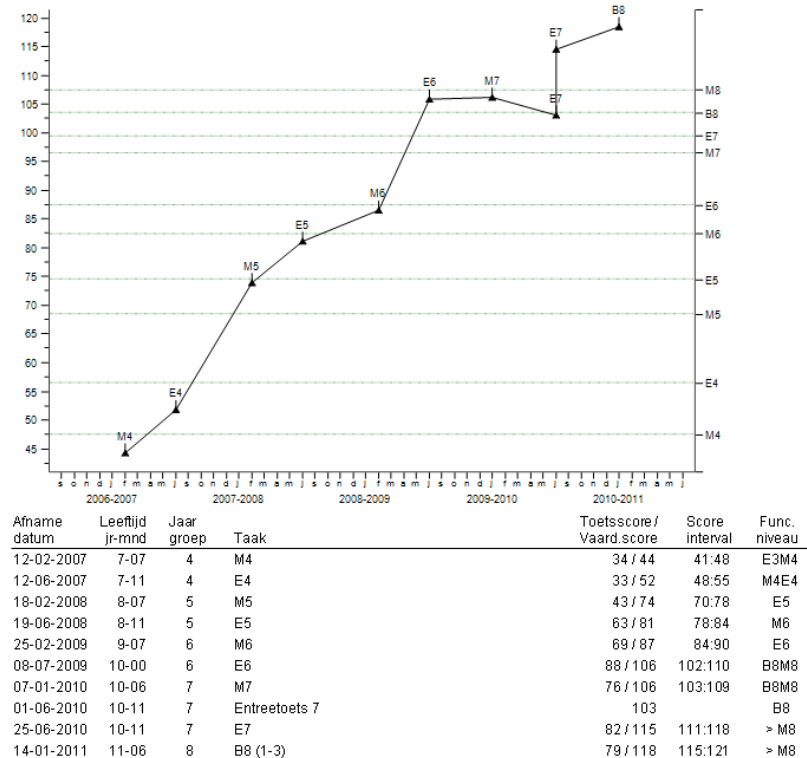
1.7.12 LEERLING 12

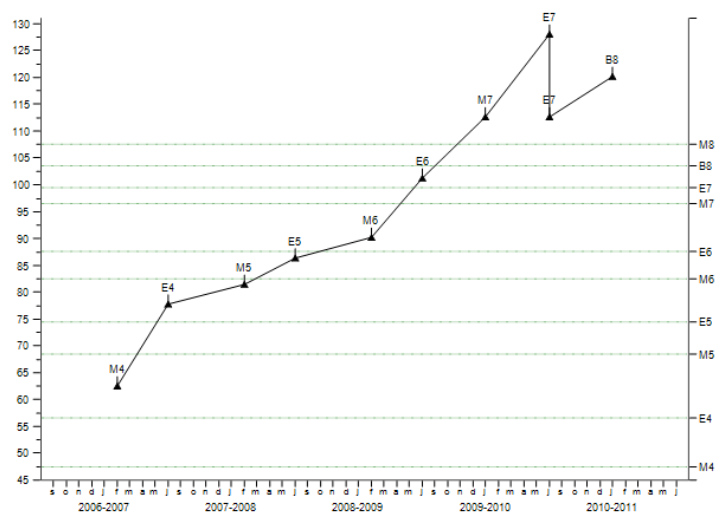
1.7.13 LEERLING 13

1.7.14 LEERLING 14

1.7.15 LEERLING 15

Afname datum	Leeftijd jr-mnd	Jaar groep	Taak	Toetsscore / Vaard.score	Score interval	Func. niveau
12-02-2007	7-07	4	M4	46 / 62	57:68	E4M5
12-06-2007	7-11	4	E4	50 / 78	71:84	E5M6
18-02-2008	8-07	5	M5	48 / 81	77:86	M6
19-06-2008	8-11	5	E5	68 / 86	82:90	E6
25-02-2009	9-07	6	M6	74 / 90	87:93	E6M7
08-07-2009	10-00	6	E6	84 / 101	98:105	E7B8
10-01-2010	10-06	7	M7	83 / 113	109:116	> M8
01-06-2010	10-11	7	Entreetoets 7	128		> M8
11-06-2010	10-11	7	E7	80 / 113	109:116	> M8
14-01-2011	11-06	8	B8 (1-3)	81 / 120	117:123	> M8

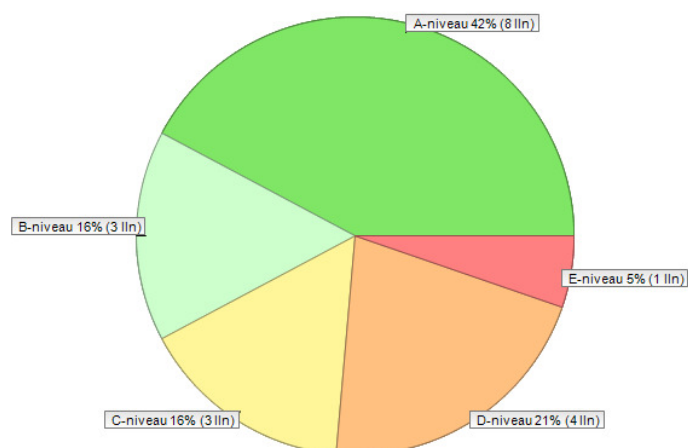
1.8 BIJLAGE 8

RESULTATEN CITO REKENEN-WISKUNDE

1.8.1 EIND 2009-2010

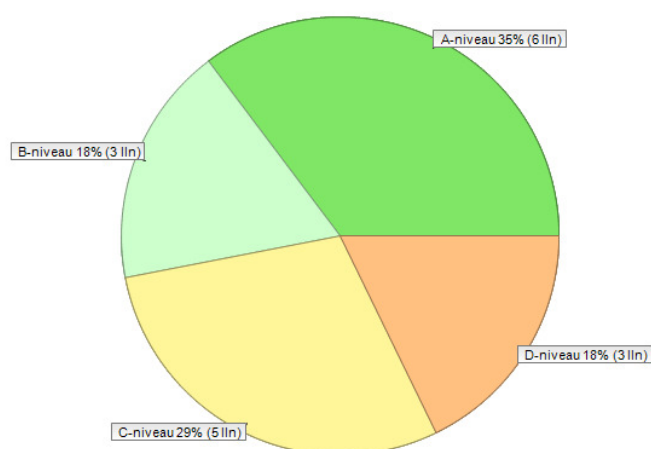
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Eind 2009-2010
Jaargroep 3

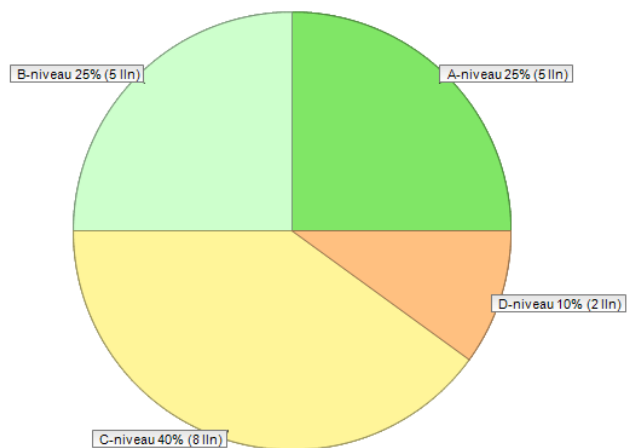
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Eind 2009-2010
Jaargroep 4

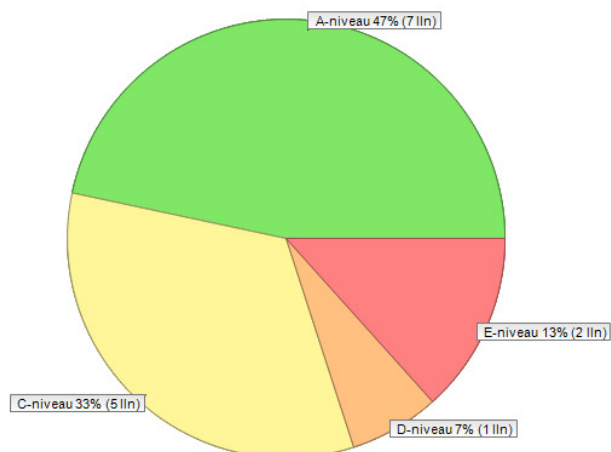
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Eind 2009-2010
Jaargroep 5

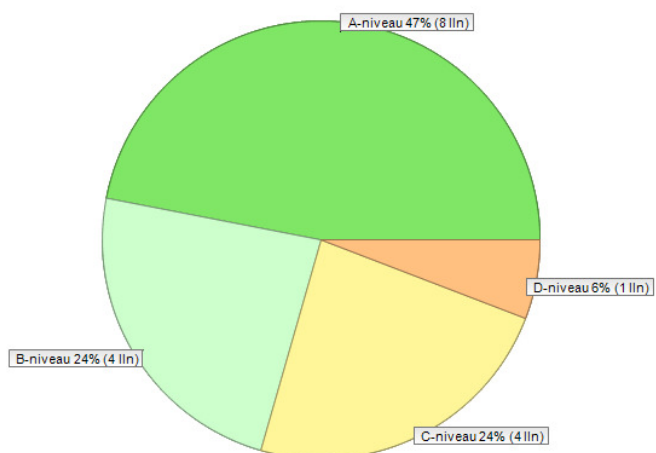
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Eind 2009-2010
Jaargroep 6

Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

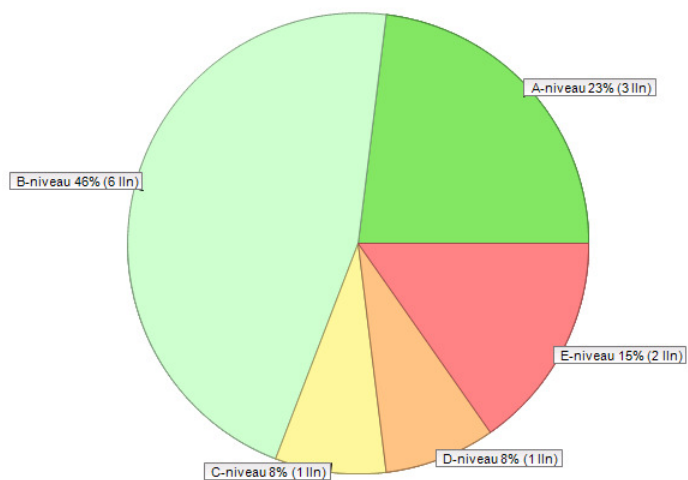
Eind 2009-2010
Jaargroep 7

1.8.2 MIDDEN 2010-2011

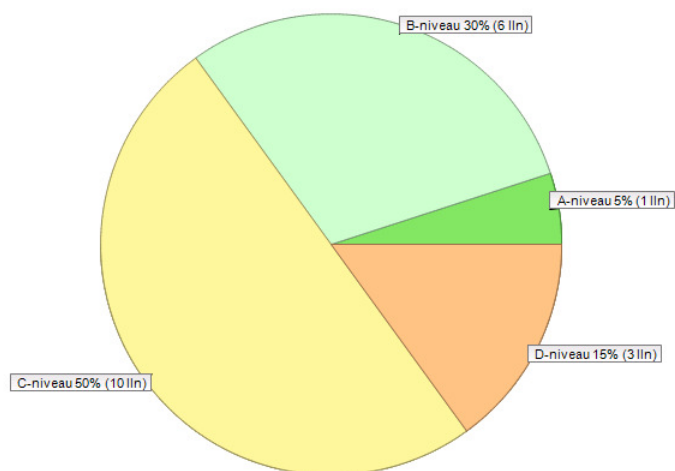
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Medio 2010-2011
Jaargroep 3

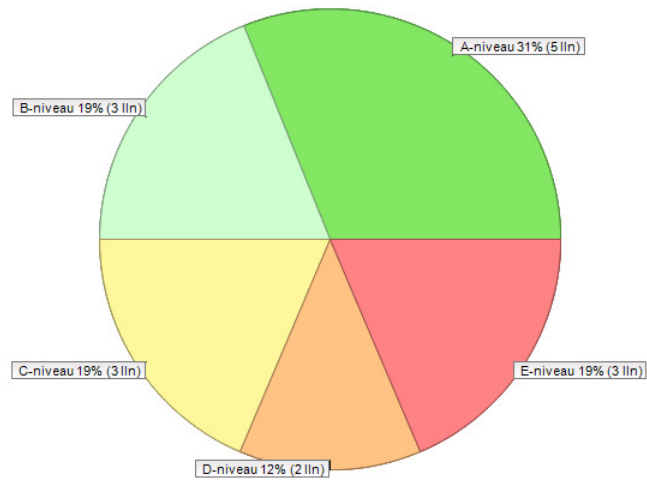
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Medio 2010-2011
Jaargroep 4

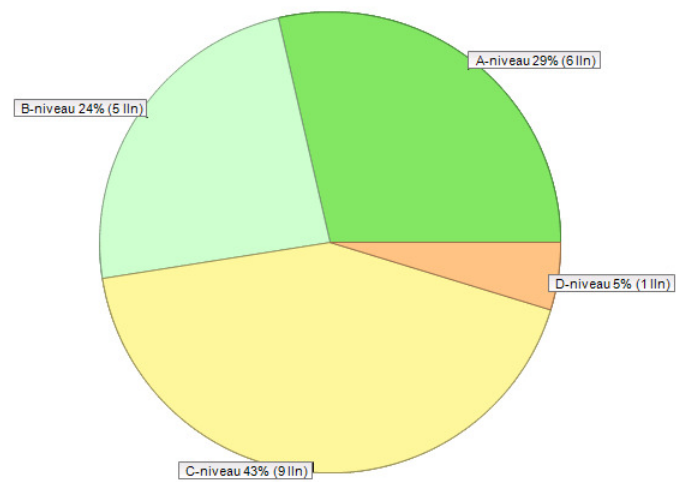
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Medio 2010-2011
Jaargroep 5

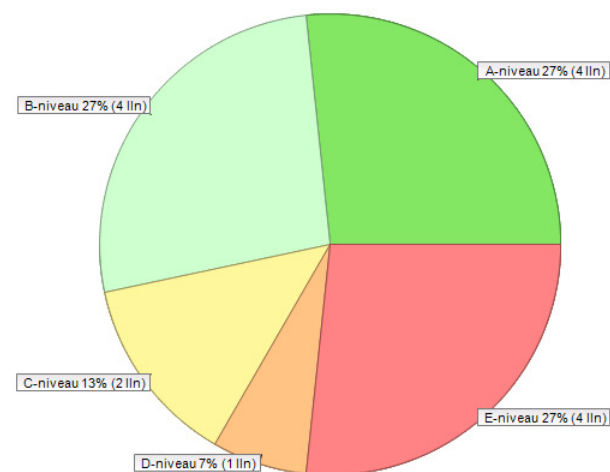
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Medio 2010-2011
Jaargroep 6

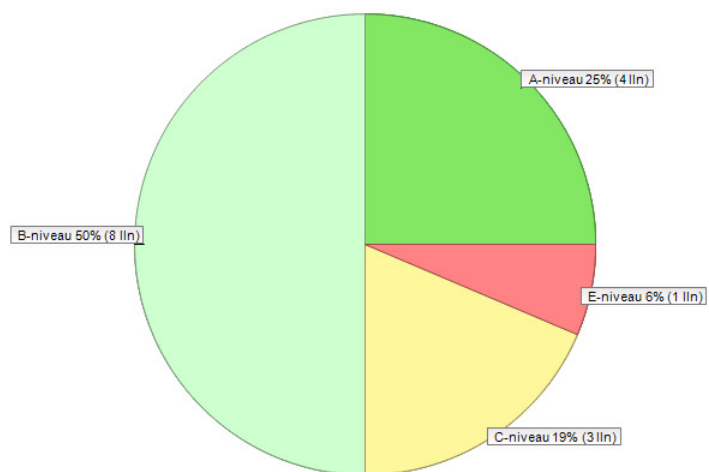
Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

Medio 2010-2011
Jaargroep 7

Dwarsdoorsnede - Rek-Wisk 2011

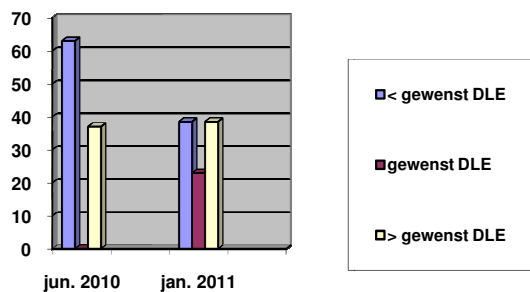
Medio 2010-2011
Jaargroep 8

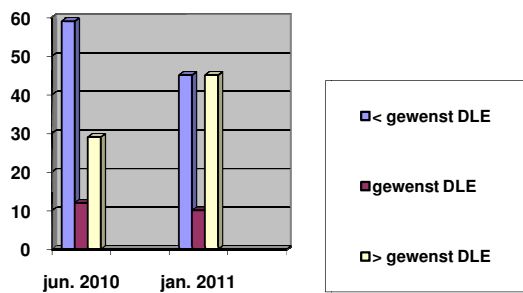
1.9 BIJLAGE 9

RESULTATEN TTR

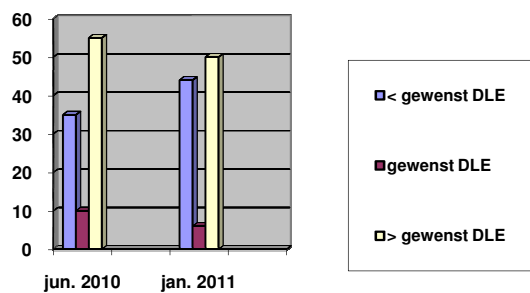
1.9.1 GROEP 3

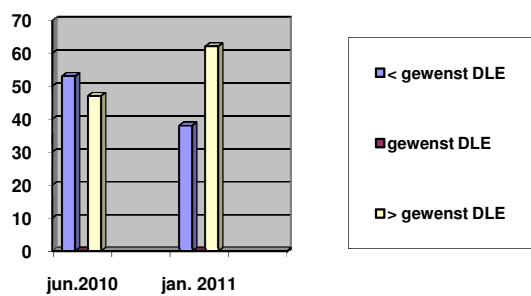
1.9.2 GROEP 4

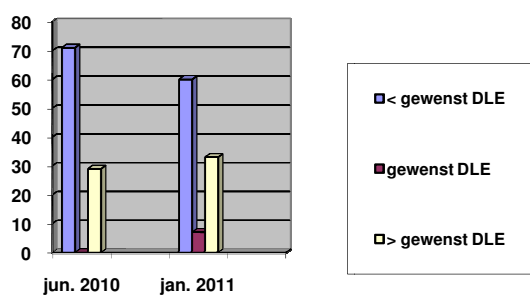
1.9.3 GROEP 5

1.9.4 GROEP 6

1.9.5 GROEP 7

1.9.6 GROEP 8

